

**DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL 3. VE 4. SINIF KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİ
HAKKINDA AKRAN GÖRÜŞLERİ: BİR OLGUBİLİM
ÇALIŞMASI**

**Ferhan KIRBAŞ
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARIÇAM**

Kütahya, 2018

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İlkokul 3.ve 4. Sınıf Kaynaştırma Öğrencileri Hakkında Akran Görüşleri: Bir Olgubilim Çalışması” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların “Kaynaklar” bölümünde gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2018

Ferhan KIRBAŞ

Kabul ve Onay

Ferhan Kırbaş'ın hazırladığı "İlkokul 3.ve 4. Sınıf Kaynaştırma Öğrencileri Hakkında Akran Görüşleri: Bir Olgubilim Çalışması" başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliği ile kabul edilmiştir.

.../.../2018

Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARIÇAM (Danışman)

Doç. Dr. Macid Ayhan MELEKOĞLU

Dr. Öğretim Üyesi İsmail ÇELİK

Doç. Dr. Baykal BİÇER
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

Önsöz

Kendisini bildi bileli zihin engelli bir amcayla yaşayan ve hayatının her aşamasına tanık olan araştırmacı özel gereksinimli bireyler -özellikle de çocuklar- için elinden geleni yapmak istemiş, eğitimci olmasından mütevellit de böyle bir çalışmaya gönül vermiştir. Alanı olmamasına rağmen bir okulun özel alt sınıfında eğitim gören sekiz özel gereksinimli ortaokul öğrencisine de eğitim vermiştir. Bu süreçlerde toplumun farklı olanı dışladığını, kabullenmekte zorlandığını gözlemlemiştir. Yaptığı araştırmalar sonucunda da özel gereksinimli öğrenciler hakkında daha fazla çalışmaya gereksinim duyulduğunu fark etmiştir.

Bu tez; ilkokula devam eden 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin sınıflarında eğitim gören özel gereksinimli arkadaşları hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarına, kaynaştırma öğrencisi olan bu akranlarının problem davranışlarına, bu problem davranışlarının nedenlerine ve çözümlerine ilişkin görüşlerine yönelik bilgiler içermektedir. Bunun yanı sıra kaynaştırma öğrencilerinin teneffüslerde nasıl vakit geçirdiklerine, nasıl beslendiklerine, okulun ve sınıfın fiziki koşullarının ne kadar yeterli olduğuna da ayrıca değinilmiştir.

Araştırmacı yaptığı alanyazın araştırmasında kaynaştırma öğrencileriyle ilgili pek çok çalışmaya ulaşmış ancak bu çalışmaların büyük çoğunluğunun aileler, öğretmenler, öğretmen adayları ve idarecilerle sınırlı kaldığını, akran görüşü alınan çalışmaların sayıca yetersiz olduğunu belirlemiştir. Dolayısıyla bu tezin ilerleyen çalışmalara ışık tutması, kaynaştırma eğitiminde bir tuğla daha ekleyerek sağlam temellerle geliştirilmesine katkı sağlaması öngörülmektedir.

Teşekkür

Çalışmalarım boyunca her soruma yorulmadan cevap veren, hayatımın akışını değiştirecek yol ayrımlarında tanıştığım tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARIÇAM hocama öğrenmenin ve öğretmenin ömür boyu devam edeceğine ilişkin felsefeme örnek olmasından dolayı teşekkür ederim.

Tek kız evladı olmama rağmen okumadaki ısrarımda beni asla durdurmayan, maddi ve manevi her türlü desteği sağlayan, bana daima güvenen sevgili babam Mecit KIRBAŞ'a teşekkür ederim.

Beni herkesten iyi tanıyan, koşulsuz sevgisiyle bana sevmeyi öğreten, her kararımın arkasında durup bana bütün kalbiyle inanan, olumsuz durumlarla karşılaşmış yenildiğimi düşündüğüm her an beni yeniden cesaretlendiren canım annem Cemile KIRBAŞ'a teşekkür ederim.

Bana her koşulda sabreden, bu süreç uğruna benimle her şehre ve kütüphaneye gelen, en yakın arkadaşım ve biricik kardeşim Erkan KIRBAŞ'a teşekkür ederim.

Aynı anne-babadan dünyaya gelmeden de kardeş olmanın mümkün olduğunu gösteren, dostluğun gerçek tanımı, ahretliğim Hande MACAROĞLU'na teşekkür ederim.

Ayrıca, akademiye veda etmeyi düşündüğüm zamanlarda bana devam etme gücü veren, kendimi bulabilmeme yardım eden, resmiyette olmasa da kişisel danışmanım olan sevgili Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARICI ÖZCAN'a teşekkür ederim.

İçindekiler

Yemin Metni	i
Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz.....	iii
Teşekkür.....	iv
Şekiller Dizini	vii
Tablolar Dizini	viii
Özet	x
Abstract	xi
Giriş.....	1
Alanyazın.....	1
Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim.....	1
Özel gereksinimli bireylerin eğitim alabilecekleri eğitim ortamları.....	2
Kaynaştırma	4
Kaynaştırmanın faydaları.....	5
Dünyada özel eğitim ve kaynaştırma.....	9
Türkiye’de özel eğitim ve kaynaştırma	12
Problem Durumu	20
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	21
Sayıtlar	26
Sınırlılıklar.....	26
İkinci Bölüm.....	28
Yöntem.....	28
Araştırma Modeli/Deseni	28
Öğrenme Ortamı.....	30
Çalışma Grubu.....	31
Verilerin Toplanması.....	33
Veri toplama aracı.....	35
Veri toplama aracının geçerlik çalışması.....	35
Veri toplama aracının güvenilirlik çalışması	36
Veri toplama süreci.....	36
Verilerin Dökümü ve Analizi	37
Güvenirlilik	38
Araştırmacının rolü.....	40
Üçüncü Bölüm	42

Bulgular.....	42
“Öğretime İlişkin Görüşler” Temasına(Tema 1) Ait Bulgular	44
“Kişilerarası İlişkilere İlişkin Görüşler” Temasına(Tema 2) Ait Bulgular.....	53
“Davranışa İlişkin Görüşler” Temasına(Tema 3) Ait Bulgular	56
Dördüncü Bölüm.....	62
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	62
Tartışma.....	62
Sonuç	68
Öneriler.....	69
Kaynaklar	71
Ekler	80
Özgeçmiş.....	87

Şekiller Dizini

Şekil 1. En az kısıtlayıcıdan en fazla kısıtlayıcıya doğru hizmetlerin sürekliliği örneği	2
Şekil 2. Bütünleştirmeye temel teşkil eden yasal düzenlemeler	12
Şekil 3. Bulgulara ilişkin ana temalar.	42

Tablolar Dizini

Tablo 1. 1990-2000 Yıllarında Okullarda Kayıtlı Kaynaştırma Öğrenci Sayıları	23
Tablo 2. 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında Okullarda Kayıtlı Kaynaştırma Öğrenci Sayıları	23
Tablo 3. 2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Okullarda Kayıtlı Kaynaştırma Öğrenci Sayıları (1.Yarıyıl)	24
Tablo 4. Görüşme Yapılan Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler.....	33
Tablo 5. Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri	40
Tablo 6. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili neler düşünüyorsun?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	44
Tablo 7. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili ailen neler düşünüyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	45
Tablo 8. Öğrencilerin “Kaynaştırma eğitimi alan arkadaşının seninle aynı olanaklara sahip olması gerektiğini düşünüyor musun? Neden?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	46
Tablo 9. Öğrencilerin “Sence kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı dersleri ve aynı konuları işlemek onun başarısını nasıl etkiliyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	47
Tablo 10. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın senin devam ettiğin okula devam ederek yaşamında gerekli bilgi ve becerileri kazanabilir mi? Neden?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	48
Tablo 11. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın hangi derslerde daha başarılı/mutlu?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	49
Tablo 12. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmenin dışında yardımcı olan bir görevli var mı? Varsa nasıl yardımcı oluyor? Bu konuda neler düşünüyorsun?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	50
Tablo 13. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın teneffüslerde neler yapıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	51
Tablo 14. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın nasıl besleniyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	51
Tablo 15. Öğrencilerin “Sence sınıf ortamı kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın için uygun mu? Neden?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	52
Tablo 16. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına sınıf arkadaşların nasıl davranıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	53
Tablo 17. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmen nasıl davranıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	54
Tablo 18. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına sıra arkadaşı (varsa) nasıl davranıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	55
Tablo 19. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının en yakın arkadaşı (varsa) kim?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	55
Tablo 20. Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın seni ve öğretmenini rahatsız eden, dersin işlenişi sırasında dikkatinizi dağıtan problem davranışlar sergiliyor mu?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	56

Tablo 21. Öğrencilerin “Bu tür davranışlar sadece kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın tarafından mı sergileniyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ..	57
Tablo 22. Öğrencilerin “Arkadaşlarının sergilediği bu tür davranışlara örnek verir misin?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	58
Tablo 23. Öğrencilerin “Yaşadığınız problem davranışların nedenleri neler olabilir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	59
Tablo 24. Öğrencilerin “Öğretmenin sınıf içi kuralları belirlemesi ya da belirlememesi bu davranışları nasıl etkiler?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	59
Tablo 25. Öğrencilerin “Yaşanan sorunların çözümüne yönelik önerilerin neler?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	60
Tablo 26. Araştırma Sonucunda Elde Edilen Olgular (Fenomenler).....	61

Özet

İlkokul 3. ve 4. sınıf Kaynaştırma Öğrencileri Hakkında Akran Görüşleri: Bir Olgubilim Çalışması

Son yıllarda özel eğitim ve kaynaştırma alanındaki çalışmalar hız kazanmıştır. Ancak alanyazındaki çalışmalara bakıldığında kaynaştırma uygulamaları hakkında akran görüşü alınanların sayıca yetersiz olduğu gözlenmiştir. İlkokul, kaynaştırmanın uygulanması açısından kritik dönemlerden biridir. Bu nedenle bu çalışma yasalarla çerçevesi çizilen kaynaştırma uygulamasının sınıf içi atmosferini normal gelişim gösteren öğrencilerin gözünden göstermeyi hedeflemektedir. Bu araştırma, İstanbul ilinin Esenyurt ilçesinde bulunan bir ilkokulun 3. ve 4. sınıfında eğitim gören kaynaştırma öğrencilerinin sınıf içi davranışları, sorunları, öğrenme ortamları hakkında akran görüşleri almak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma niteliksel araştırma deseni ile desenlenmiştir. Araştırmada olgubilim (fenomenolojik) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinin Esenyurt ilçesinde öğrenim gören ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Öğrencilerin görüşlerini belirlemek amacıyla 11 soru hazırlanmıştır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Veriler içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda zihinsel yetersizliği olan öğrencinin kaynaştırıldığı sınıftaki akranlarının öğrenci hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğu, kaynaştırma öğrencisinin tahtaya kalkma, ses çıkarma, arkadaşlarının eşyalarını izinsiz alma gibi problem davranışlar gösterdiğini ve akranlarının bu sorunların çözümü için en uygun seçenek olarak kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının ayrı eğitim alması gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Sınıflarında ortopedik yetersizliği olan kaynaştırma öğrencisinin akranları ise arkadaşlarından herhangi bir rahatsızlık duymadıklarını ona yardım ederek kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. Araştırma göstermiştir ki kaynaştırma öğrencisinin yetersizliği akran görüşlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Anahtar kelimeler: Akran görüşü, kaynaştırma eğitimi, kaynaştırma öğrencisi, olgubilim, özel eğitim

Abstract

Peer Opinions About Inclusion Primary Students in 3rd and 4th Grade: A Phenomenographic Study

In recent years, studies in the field of special education and inclusion have gained pace. However, when we look at literature studies, it has been observed that the number of peer opinions about inclusion is insufficient. Primary education is one of the critical periods for the implementation of inclusion. For this reason, this study aims to show the classroom atmosphere of inclusion implementation determined by the law in the eyes of students with normal development. This research was carried out in order to get peer opinions about classroom behaviors, problems, learning environments of inclusion students in 3rd and 4th grade of a primary school located in Esenyurt district of Istanbul. The research was conducted by using qualitative research method. The study group of the study is composed of 3rd and 4th grade students in the primary school in Esenyurt province of Istanbul. In order to determine the opinions of the students, 11 questions were prepared. Semi-structured interviewing technique was used for collecting the data. The data were analyzed by content analysis. As a result of the research, it has been found that peers in the class to which a student with intellectual disabilities is fused have negative thoughts about the student. They said that the inclusion student showed problem behaviors such as standing up, making noise, and taking his friends' belongings without permission. Students with normal development have reached the conclusion that these students who are inclusion students think that they should receive separate education. The peers of the student with ortopedical disabilities said that their friends did not disturb themselves. By helping him, they said they felt better. Research has shown that the insufficiency of the inclusion student significantly affects the peer perspective.

Keywords: Inclusion of students, inclusion training, peer opinion, phenomenology, special education

Birinci Bölüm

Giriş

Alanyazın

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili kaynaklar taranarak; elde edilen kuramsal bulgulara ve araştırma bulgularına dayalı bilgiler bir araya getirilmiş ve bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim

Günümüz teknolojisi ve küreselleşen dünya pek çok ülkeyi kuşkusuz eğitimde yenileşmeye ve ilerlemeye yönlendirmiştir. Öğrenmek, muhakkak gereklidir. Mevcut toplum vardır ancak mümkün toplum yoktur (Rancière, 2017). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ödeneklerini eskiye nazaran eğitim sektörüne daha fazla ayırmakta, bu alanda yükselmeye itibar göstermektedir. Eğitimin temel taşları, eğitilenler yani öğrencilerdir. Sosyal bir hukuk devleti olmanın gerekliliklerinden biri de şüphesiz eşitlik ve her koşulda eğitimidir. Türkiye de gerek yasalar gerek reformlarla bütün öğrencilerin fırsat eşitliğinden faydalanması için çabalamaktadır. Ancak her öğrencinin aynı koşullarda eğitim alması mümkün olamamaktadır. Bu konuda fiziki koşullar, yetersiz imkânlar, eğitimcilerin tutumları gibi nedenler sayılsa da öğrencilerin bedensel ya da zihinsel farklılıkları da bu nedenlerden bir tanesi olarak karşımıza gelmektedir. Elbette her birey farklıdır ve farklı öğrenecektir. Ortalama bir seviye ve algısal yakınlık ortak bir müfredattan öğrenebilmeyi mümkün kılabilir fakat bazı bireyler bu ortalamanın dışına çıkmakta ve normal eğitimden verim alamamaktadır. Bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal açılarından akranlarından farklı gereksinimleri olan böyle bireyler “özel gereksinimli bireyler” olarak tanımlanmaktadır (Kargın, 2004).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2010) özel eğitimi “özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin; eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine

uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlamıştır (s.1). Kısaca, normal bireylerden farklı olan özel gereksinimli bireylerin normal eğitimin yetersiz kalmasıyla akranlarından farklı olarak almaları gereken eğitime özel eğitim denilebilmektedir.

Özel gereksinimli bireylerin eğitim alabilecekleri eğitim ortamları

Özel gereksinimli öğrenciler akranlarıyla eşit imkânlardan yararlanma hakkına sahip olmakla birlikte gereksinimlerine göre farklı ortamlarda da eğitim alabilmektedir. Alanyazında sıkça bahsi geçen eğitim ortamları “en az kısıtlayıcı ortam” olarak karşımıza gelmektedir. En az kısıtlayıcı ortam Batu ve Kırcaali-İftar (2005) tarafından özel gereksinimli bireyin hem ailesi ve akranlarıyla en fazla vakit geçirebileceği hem de eğitiminin en iyi şekilde karşılanabileceği eğitim ortamı olarak tanımlanmıştır.

Şekil 1. En az kısıtlayıcıdan en fazla kısıtlayıcıya doğru hizmetlerin sürekliliği örneği (Mastropieri ve Scruggs, 2016).

Özel gereksinimli bireylerin mümkünse en az kısıtlayıcı ortamları olan okullarda, normal gelişim gösteren öğrencilerle birlikte eğitim almaları gerekmektedir. Bu ortamlarda eğitim almaları hiçbir şekilde mümkün değilse ancak o zaman diğer kısıtlayıcı ortamlarda eğitilmelidirler (Mastropieri ve Scruggs, 2016).

Şekil 1’de de görüldüğü gibi en az kısıtlayıcı ortamlar öğrencinin gereksinim durumuna, özel eğitimden yararlanma süresine ve eğitim alabileceği koşullara göre farklılık göstermektedir. Piramidin en alt basamağı yani genel eğitim sınıfları en az kısıtlayıcı ortamı, en üst basamağı ise en fazla kısıtlayıcı ortamı ifade etmektedir. Düzeyler en az kısıtlayıcıdan en çok kısıtlayıcıya doğru ilerleyen seviyeyi ifade etmektedir. Yani piramidin en alt basamağı olan Düzey 1 en az kısıtlayıcı ortamı, Düzey 7 ise en fazla kısıtlayıcı ortamı belirtmektedir. Özel gereksinimli öğrenciler Düzey 5’e kadar özel gereksinimi olmayan akranlarıyla aynı ortamda eğitim alabilmektedir (Mastropieri ve Scruggs, 2016).

Batu ve Kırcaali-İftar (2005) en az kısıtlayıcı ortamları benzer şekilde tam zamanlı kaynaştırma, kaynak oda destekli kaynaştırma, yarım zamanlı kaynaştırma, özel sınıf, gündüzlü özel eğitim okulu ve yatılı özel eğitim okulu olarak sınıflandırmıştır.

- Tam zamanlı kaynaştırmada özel gereksinimli öğrenci, akranlarıyla normal bir sınıfta tüm gün boyunca eğitim almaktadır. Öğrenci normal sınıfa kayıtlıdır ve sınıf öğretmeni öğrencinin tüm ihtiyaçlarını karşılamalıdır.
- Kaynak oda destekli kaynaştırmada öğrenci hem normal sınıfta kayıtlıdır hem de özel destek alabileceği kaynak odaya gidebilmektedir. Öğrencinin ihtiyaçları hem sınıf öğretmeni hem de kaynak odadaki özel eğitim öğretmeni tarafından karşılanmalıdır.
- Yarı zamanlı kaynaştırmada öğrenci özel sınıfta kayıtlıdır ancak başarılı olduğu/olabileceği derslerde normal sınıfta eğitim alabilir. Bu sayede öğrencinin hem ihtiyaçları karşılanacak hem de özgüven geliştirerek akranlarıyla iletişim kurması sağlanabilecektir.
- Özel sınıfta öğrenci sadece özel eğitim öğretmeninden eğitim alabilmektedir. Ders saatlerini özel sınıfta geçirse de ders saatleri dışında normal akranlarıyla iletişim kurabilmektedir.

- Gündüzlü özel eğitim okulunda öğrenci kendisi gibi özel gereksinimli öğrencilerle bir arada eğitim almaktadır. Yatılı özel eğitim okulunda öğrenci hem burada eğitim almakta hem de geceleri okulda kalmaktadır. Bu okuldaki öğrencilerin hepsi özel gereksinimli öğrencilerden oluşmaktadır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

İki sınıflandırma karşılaştırıldığında Düzey 1, Düzey 2 ve Düzey 3'ün tam zamanlı ve yarım zamanlı kaynaştırmayla, Düzey 4'ün kaynak oda destekli kaynaştırmayla, Düzey 5'in özel sınıfla ve Düzey 7'nin ise gündüzlü/yatılı özel eğitim okullarıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Eğitim sisteminde beklenen, en fazla kısıtlayıcı ortamda en az, en az kısıtlayıcı ortamda ise en fazla özel gereksinimli öğrencinin bulunmasıdır. Böylece öğrencilerin hem kişisel ihtiyaçları karşılanmış olacak hem de gerektiğinde sosyalleşmeleri mümkün olacaktır (Özgür, 2011). Özel gereksinimli öğrenciler için en az kısıtlayıcı ortam belirlenirken hem öğrencinin en başarılı olabileceği hem de öğrenciye en uygun ortam belirlenmelidir. Tek başına engel durumuna bakmak bu bağlamda yeterli olmayacaktır. Özel gereksinimli öğrencilerin çoğunluğu, ihtiyaçları göz önüne alındığında en az kısıtlayıcı ortam olarak genel eğitim sınıflarında eğitim almalıdırlar. Böylece özel gereksinimli öğrenci normal gelişim gösteren akranları ile mümkün olan en fazla zamanı geçirebilecektir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Kaynaştırma

Özel gereksinimli öğrenciler normal gelişim gösteren akranlarından farklı olarak daha fazla sosyalleşmeye, daha fazla destek almaya ihtiyaç duyarlar. Bu öğrencilerin en az kısıtlayıcı ortamlarda mümkün olduğunca normalleşerek eğitim almaları gerekmektedir. Böylece hem ihtiyaç duydukları eğitime kavuşacaklar hem de her birey gibi toplumda bir yer edinebileceklerdir. Çünkü özel gereksinimli öğrenci ne kadar normal akranlarıyla bir arada bulunursa kendisini o kadar normal hissedecektir.

Mastropieri ve Scruggs (2016), kaynaştırmanın eski ve yeni anlamda iki farklı tanımı olduğundan bahsetmektedir. Eski anlamda kaynaştırma “mainstreaming” şeklinde kullanılırken zamanla yerini öğretmenin ve özel gereksinimli öğrencinin daha aktif olduğu “inclusion” ifadesi almıştır. Kargın

(2004)'a göre kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin hem ihtiyaç duydukları eğitimi genel eğitim sınıflarında almaları hem de gerektiğinde özel eğitim desteği almalarıdır. Dolayısıyla kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerle normal öğrencilerin eğitsel ve sosyal olarak bütünleşmesidir (MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2010).

Kaynaştırma, 31.05.2006 tarihinde yayımlanan 26184 sayılı Resmi Gazetede şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır” (tkb.meb.gov.tr/yonetmelik).

Özel gereksinimleri olan öğrenciler nasıl normal eğitim veren okullarda kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim alabiliyorsa bu uygulamanın tersi de yapılabilmektedir. Yani normal gelişim gösteren öğrenciler isterlerse özel eğitim okullarında özel gereksinimleri olan öğrencilerle eğitim alabilirler. Tersine kaynaştırma olarak adlandırılan uygulama özellikle okul öncesi eğitimde sınıf mevcutları da dikkate alınarak uygulanabilmektedir (MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2010).

Kaynaştırmayla sıklıkla karıştırılan fakat az da olsa birbirinden farklı olan bir diğer kavram ise bütünleştirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynaştırma, eğitim alabilecek düzeydeki bir diğer deyişle hafif düzeyde engelli öğrencilerin normal sınıflarda eğitim alması anlamına gelmekteyken, bütünleştirme bütün engelli öğrencileri (orta ve ağır düzeyde) kapsamaktadır (MEB, 2013). Eylül 2017’de Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan genelgede kaynaştırma ve bütünleştirme kavramları ayırım yapılmaksızın ele alınmış kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin uygulamalarına ilişkin hükümlere yer verilmiştir (MEB, 2017).

Kaynaştırmanın faydaları

Kaynaştırma yoluyla eğitimin özel gereksinimli öğrencinin yanı sıra öğretmenlere, normal gelişim gösteren ile özel gereksinimli öğrencilerin ailelerine ve normal gelişim gösteren öğrencilere de pek çok faydası bulunmaktadır.

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin başarılı bir şekilde uygulanması açısından özel gereksinimli öğrencilere, ailelere, öğretmenlere ve normal gelişim gösteren öğrencilere sağladığı yararların bilinmesi bu bağlamda önemlidir. Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin faydalarına sadece özel gereksinimli öğrencilerin açısından bakılmamalı; özel gereksinimli öğrencinin akranlarının, öğretmenlerinin ve hem kaynaştırma hem de normal gelişim gösteren öğrenci velilerinin nasıl faydalandıkları da dikkate alınmalıdır (Eripek, 1986).

Ailelere faydaları

Kaynaştırma uygulaması her ne kadar okul atmosferinde gerçekleşse de gerek normal gelişim gösteren öğrencilerin gerekse kaynaştırma öğrencisinin aileleri de bu uygulamadan etkilenmektedir. Özellikle normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin tutumları çocuklarına yansiyacak dolayısıyla öğrenciler arasındaki olumlu sosyalleşmeyi de etkileyecektir. MEB (2013) kaynaştırma uygulamasının ailelere yararlarını kısaca şu şekilde özetlemiştir;

- Çocukların ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri konusunda daha sağlıklı bilgi edinirler.
- Çocuk üzerindeki beklentileri, çocukların kapasitesiyle bağdaşım göstermeye başlar.
- Çocuktaki gelişmelere bağlı olarak kaygı ve güvensizlik duygusu umuda dönüşür.
- Çocuğun eğitim, bakım, davranış düzenleme vb. konularda bilgilendirirler.
- Okula bakış açısı, değişim ve iş birliği gelişir.
- Aile içi çatışmalar azalır, aile sağlığı ve iş verimliliği artar.
- Normal gelişim gösteren çocukların aileleriyle iş birliği, yardımlaşma dayanışma yapılmasına ortam sunar.

Öğretmenlere faydaları

Kaynaştırma uygulamasının başarılı bir şekilde sürdürülebilmesi ve etkili olabilmesi için kuşkusuz en önemli unsur öğretmenlerdir. Öğretmenin tutumu kaynaştırma uygulamasının amacına ulaşmasında mutlaka olumlu olmalıdır (Batu

ve Kırcaali-İftar, 2005). Öğretmen kaynaştırma öğrencisinin gereksinimlerini karşılarken kendisi de bir takım kazanımlar elde etmektedir. Bu kazanımları kısaca şu şekilde sıralayabiliriz (MEB, 2013);

- Şartsız kabul, hoşgörü, sabır, bireysel özelliklere saygı davranışı gelişir.
- Bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlama ve uygulamada daha başarılı olurlar.
- Eğitimde ekonomiklik sağlanır.
- Disiplinle ilgili değerlendirme ölçütü gelişir.

Özel gereksinimli öğrencilere faydaları

Kaynaştırma eğitimi kuşkusuz en fazla özel gereksinimli öğrenciye fayda vermektedir. Zaten uygulamanın amacı özel gereksinimli öğrencinin çıkabileceği en üst noktaya ulaşmasında bütün imkânları seferber etmektir (MEB, 2017). Kaynaştırma öğrencisi her birey gibi gözlem yoluyla pek çok yeni davranış kazanabilir. Bu bağlamda normal sınıflarda normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada bulunarak normal davranışlar edinebilir (Ulutaşdemir, 2007). Özel gereksinimli öğrencinin özellikle çocukluk döneminde kaynaştırma eğitimine dâhil olması yetişkinlikte kazanılması zor olan bir takım davranışları erken yaşta daha kolay kazanabilmesini ve toplum içinde kendisine yer edinebilmesini kolaylaştıracaktır (Metin, 1992). Özel gereksinimli öğrenciler kaynaştırma uygulaması ile iletişim kurmayı, sosyal beceri geliştirmeyi, arkadaş çevrelerini geliştirmeyi, bir arada çalışmayı ve yardımlaşmayı öğrenebileceklerdir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005; Mastropieri ve Scruggs, 2016). Kaynaştırmanın özel gereksinimli öğrenciye yararlarını MEB (2013) şu şekilde sıralamıştır;

- Bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığı ile kapasitelerine ve öğrenme hızlarına uygun eğitim alırlar.
- Özelliklerine uygun eğitsel, sosyal ve fiziksel ortamlar düzenlendiği için uyum, başarı ve kendilerine güven kazanmaları kolaylaşır.
- Destek eğitimi sayesinde zayıf yönlerini kısa sürede yeterli hale getirebilirler.

- Kendine güven, takdir edilme, cesaret, sorumluluk, bir işe yarama duygusu gibi sosyal değerler dizgesi gelişir.
- Sosyal bütünleşmeleri kolaylaştırır.
- Kaynaştırma ortamlarında olumsuzdan çok, olumlu davranış kazanırlar.
- Model olma ve özdeşim kurlmaları kolaylaştırır.
- İletişim, iş birliği, kabullenme, ortak yaşam becerileri edinirler.
- Algı sistemi ve öğrenme özelliklerine uygun yöntem teknik araç gereçlerin kullanılması sayesinde öğrenmeleri pekişir.
- Eğitim programlarına ek olarak aile eğitimi, sosyal, kültürel, serbest zaman etkinlikleri sayesinde bütünsel gelişimleri kolaylaştırır.

Normal gelişim gösteren öğrencilere faydaları

Kaynaştırma uygulaması özel gereksinimli öğrenciye olduğu kadar normal gelişim gösteren öğrencilere de olumlu katkılar sağlamaktadır. Normal gelişim gösteren öğrenciler kaynaştırma öğrencisiyle bir arada eğitim alarak farklılıklara saygı göstermeyi ve kabullenmeyi öğrenebilir, sorumluluk duygusunu geliştirebilir, yardımlaşma ve empati duygusunu kazanabilirler (MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2010). Normal gelişim gösteren öğrenci kaynaştırma yoluyla eğitim ortamında hem ileriki yaşlarında karşılaşabileceği özel gereksinimli bireyleri önceden tanımış olacak hem de bireysel farklılıkları daha kolay algılayabilecektir ve bu sayede gerçekçi bir kimlik kazanabilecektir (Eripek, 1986). Ayrıca bu öğrenciler hayatta karşılaştıkları tüm güçlükler karşısında yılmayıp başarıya ulaşabilen bireyleri de yakından tanıma imkânı bulacaklar, kişilik gelişimlerine erken yaşta böyle bir tecrübe ekleyerek hayata daha kuvvetli hazırlanacaklardır (Nal ve Tüzün, 2011).

Kaynaştırmanın normal gelişim gösteren öğrencilere yararları özetle şu şekilde sıralanabilir (MEB, 2013);

- Engelli insanlara karşı şartsız kabul, hoşgörü, yardımlaşma, ortak yaşam, demokratik ve ahlaki anlayışları gelişir. Başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarlılık geliştirirler.
- Bireysel farklılıkları doğal karşılar ve saygı gösterirler.

- Kendi yetersizliklerini görme, bunları kabul etme ve giderme davranışları gelişir.
- Liderlik, model olma ve sorumluluk duygusu gelişir.

Normal gelişim gösteren öğrenci kaynaştırma öğrencisine en yakın öğrenci konumundadır. Dolayısıyla kaynaştırma uygulamalarının etkililiğini de arttıracak ya da azaltacak bireyler yine normal gelişim gösteren öğrencilerdir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirilmesi, tutumlarının olumlu yönde değiştirilmesi, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrenciyi kabullenmiş olması gibi etmenler kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasını büyük ölçüde etkilemektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005; Şahbaz, 2007).

Dünyada özel eğitim ve kaynaştırma

Türkiye’de kaynaştırma uygulamalarından bahsedebilmek için öncelikle dünyadaki özel eğitim ve kaynaştırma geçmişine bakmamız gerekmektedir. Pek çok alanda olduğu gibi eğitimde uygulanan yeni oluşumlar ülkemize diğer gelişmiş ülkelerden sonra gelmektedir. Kaynaştırma uygulamaları hakkında yapılan akademik çalışmaların yetersizliğinden söz etsek de aslında tarihi 16.yy’a kadar uzanmaktadır. 16.yy öncesinde herhangi bir engeli olan bireyler dışlanmakta adeta zararlı kabul edilmekteydi. Özellikle 1950’li yılların başlarında Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) özel eğitim okullarında eğitim almakta olan çocukların aileleri birleşerek çocuklarının normal gelişim gösteren akranlarıyla bir araya geldiklerinde öğrenebileceklerini ileri sürmüşler ve bu konuda gönüllü kuruluşlar oluşturmuşlardır. 1960’lı yıllara gelindiğinde devreye eğitimciler de girmiş ve onlar da engeli olsun ya da olmasın bütün çocukların eşit eğitim fırsatlarına sahip olması gerektiğini savunmuşlardır. Böylece kaynaştırma uygulaması için ilk adımlar atılmış ve özel gereksinimli öğrenciler de normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı sınıflarda eğitim almaya başlamıştır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Yine ABD’de yıl 1975’i gösterirken (orijinal ismiyle) Bütün Handikaplı Çocukların Eğitimi Yasası (PL 94-142) imzalanmış ve engel durumu ne olursa olsun 3 ile 21 yaş arasındaki bütün çocukların ücretsiz, uygun devlet eğitimi alması zorunlu tutularak ilk önemli adım atılmıştır. 1990 yılında değişiklikler ve düzenlemeler yapılarak Engelli Bireylerin Eğitimi Yasası adını

alan yasada (IDEA) ez az kısıtlayıcı ortam, ücretsiz ve uygun eğitim, aile katılımı, sıfır reddetme, ayrımcılık gözetmeyen değerlendirme ve hakların korunması ilkeleri gözetilmiştir (Mastropieri ve Scruggs, 2016; Özgür, 2011).

İsveç'te 1960'lı yıllara kadar özel gereksinimli öğrencilerin engel türüne göre ayrıştırılmış (segregated) okullarda özel eğitim verilmekteydi. Fakat ayrıştırılmış okullarda yalnızca fiziksel, duyuşsal ve zihinsel engelli öğrenciler eğitim almaktaydı. Bunun dışında kalan engelli öğrenciler ise normal okulların özel sınıflarında eğitim almaktaydı. 1960 ve 1970'li yıllarda ülke ekonomisindeki iyileşme özel eğitimin yaygınlaşmasına da olanak sağlamıştır. Zamanla özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarında ilerleme kaydedilmiş ve birçok özel eğitim uygulamasına son verilmiştir (Kuz, 2001). Almanya'da iyi organize edilmiş özel okullar sistemi dâhilinde ayrıştırılmış özel okullar da bulunmaktadır. Bu ayrıştırılmış okullarda normalin altında zekâ seviyesi olan, kısmen veya tam görme engelli, kısmen veya tam işitme engelli, hem işitme hem de konuşma engelli, zihinsel engelli, otistik, öğrenme güçlüğü çeken, fiziksel engelli, hasta, konuşma bozukluğu olan çocuklar eğitim görebilmektedir. Fakat bunun yanında engellilerin aşırı izolasyonuna sebebiyet vermemek için "mümkün olduğunca özel yardım-mümkün olduğunca birlikte eğitim" ilkesi benimsenmekte bu da Alman hükümetinin kaynaştırma uygulamasını desteklediğini düşündürmektedir (O.E.C.D., 1995; Akt: Kuz, 2001).

Günümüzde eğitim sisteminden sıklıkla söz edilen Japonya özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarını erken hayata geçiren ülkelerden sayılabilmektedir. Japonya kaynaştırma uygulamasıyla 1973'te tanışmıştır. Aslında ülkede Okullaştırma Kanunu gereği özel gereksinimli öğrencilerin engel türlerine göre eğitim alabilecekleri okullar mevcuttur fakat kamuoyu baskısı ülkede kaynaştırmayı benimseyen bir eğitim düzenlemesini gerekli kılmıştır (Battal, 2007; Akt: Varol, 2010). Hollanda'da kaynaştırma uygulaması genel bağlamda olumlu bakılan bir durumdur. Kaynaştırma uygulamasının yaygınlaştırılması konusunda genel bir istek hâkimdir. Fakat aileler kaynaştırma uygulamasının yetersiz olmasından, özel gereksinimli öğrencilerin var olan sorunlarının daha da kötüye gitmesinden endişe etmektedir (Kuz, 2001).

Avustralya 1980'lerin ortalarından itibaren özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. 2008'de Birleşmiş Milletler

Engelli Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış böylece engellilerin de diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını, ayrımcılık yapılmadan bütün öğrencilerin aynı koşullarda eğitim almasını içeren maddeleriyle özel gereksinimli öğrencilerin eğitimini garanti altına almıştır. Özellikle işitme ve görme engelli öğrenciler için özel eğitim öğretmenleri tarafından ek eğitimler verilmektedir. (Meijer, 2001). İtalya 1975'te özel gereksinimli olsun ya da olmasın bütün çocukların aynı okullarda eğitim alması gerekliliğini bir kanunla yasalaştırmıştır. Fakat ağır fiziksel ya da zihinsel engeli yüzünden normal sınıfta eğitim alamayacak olan öğrenciler bu uygulamanın dışında tutulmuştur. 1977 yılında düzenlemeye gidilen uygulamada işbirliğinin önemi vurgulanmıştır (Kuz, 2001).

İngiltere de özel eğitim alanında çerçevesi yasalarla çizilen kaynaştırma uygulamalarını sürdürmektedir. Bu uygulamalardan ilki 1993 yılında Eğitim Yasası (Education Act and Regulations) olarak çıkmış ve 1994 yılında Uygulama Kılavuzu (Code of Practice) şeklinde yürürlüğe girmiştir. İngiltere'de bütün bireylerin eğitim hayatlarının herhangi bir kısmında özel eğitime ihtiyaç duyabilecekleri hatta bu bireylerin eğitim çağındakilerin %20'si olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bütün özel gereksinimli çocukların tek tip eğitim almasının uygun olamayacağı kaynaştırma, formal değerlendirme ve gerekli görülürse ayrıştırma şeklinde özel eğitim değerlendirme ve öğretim sistemine tabi tutulması gerekliliği görüşü benimsenmektedir (Department for Education, 1994; Akt: Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Özellikle ABD ve diğer Avrupa ülkelerinde görüldüğü gibi kaynaştırmanın gelişimi ümit verici niteliktedir. Geçmişten günümüze dünyaya özel eğitim, kaynaştırma ve bütünleştirme penceresinden bakacak olursak hatta gelecek şablonundan bahsetmeyi de bu pencereye dâhil edersek aşağıdaki şekilde bir tablo ile gelişimi özetlemek faydalı olacaktır (MEB, 2013, s. 13).

Şekil 2'de de özetlendiği gibi özel gereksinimli bireylerin eşit haklara sahip olmasını resmî olarak garantileyen pek çok gelişim yaşanmıştır. Günümüzde ise geçerliliğini koruyan strateji Avrupa Birliği Özürlülük Stratejisi'dir. Devam eden stratejide engelliler için eşitlik, istihdam, eğitim, koruma, sağlık gibi ana başlıklar yer almakta, engelli haklarıyla ilgili tavsiye kararlar bulunmaktadır (MEB, 2013).

Uluslararası Yasal Düzenlemeler
1948 – İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
1952 – Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
1960 – UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
1966 – BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
1971 – BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi
1975 – BM Özürlü Hakları Bildirgesi
1981 – UNESCO Malaga Eğitim, Önleme ve Katılım Faaliyetleri Dünya Konferansı ve Sundberg Bildirgesi
1982 – BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı
1982 – Engelliler İçin Dünya Eylem Sözleşmesi
1989 – Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
1990 – Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı
1993 – BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği Standart Kurallar
1994 – UNESCO Salamanca Bildirgesi
1996 – BM Özürlülük Strateji Belgesi
2000 – Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği
2000 – Dünya Eğitim Forumu
2003 – BM Özürlülük İçin Fırsat Eşitliği
2006 – BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme
2004-2010 Avrupa Komisyonu Özürlülük Eylem Planı
2006-2015 Avrupa Konseyi Özürlülük Eylem Planı
2010-2020 Avrupa Birliği Özürlülük Stratejisi

Şekil 2. Bütünleştirmeye temel teşkil eden yasal düzenlemeler (MEB, 2013).

Görüldüğü üzere kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uzun yıllar boyunca dünya gündeminde yer tutmuş şimdiden gelecek yıllar için çerçevesi çizilmeye çalışılan strateji ve planlar yapılmış, yapılmaya da devam edilmektedir. Diğer dünya ülkelerinin yanı sıra ülkemizde ne gibi gelişmelerin yaşandığı, geçmişten günümüze hangi aşamalardan geçildiği yine araştırmanın anlaşılması açısından bilinmelidir.

Türkiye’de özel eğitim ve kaynaştırma

1975 yılında ABD’de kabul edilen Engelli Bireylerin Eğitimi Yasası (IDEA, PL 94-142) diğer ülkelerle birlikte ülkemizi de etkilemiştir. Diğer ülkelerde kısa sürede benimsenen yasa Türkiye’de 1980’li yıllarda etkisini hissettirmiştir.

Öncesinde ise 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde Grati Efendi tarafından işitme ve görme engelli çocuklar için sınıflar açılmış daha sonra bu sınıflar ayrı bir okul olarak 30 sene eğitim vermiştir. Bu okulun 1912 yılında kapatılmasından sonra Kurtuluş Savaşı döneminde İzmir’de Özel İzmir Sağırklar ve Körler Müessesesi açılmış ve bu okul Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlandıktan sonra 1950’ye kadar eğitim vermeye devam etmiştir. 1950’den 1980 yılına kadar İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bir şube müdürlüğü tarafından devam ettirilen özel eğitim hizmetleri 1980 yılında Özel Eğitim Genel Müdürlüğü’nün kurulmasıyla buradan devam etmiş, 1983’te de Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı’na dönüşerek hizmetlerini sürdürmüştür.

1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’nda özel eğitim kurumları ve görevleri, özel gereksinimli çocukları tespit, yerleştirme, izleme gibi hükümleri yer alan bölümler bulunmuştur. Ayrıca bu kanuna bağlı olarak “Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği”, “Özel Okullar Yönetmeliği”, “Eğitilebilir Çocuklar İş Okulu Yönetmeliği” gibi yönetmelikler de yayınlanmıştır. Kanunun kapsamı gereği özel eğitime ilişkin belirlenen ilkeler şu şekilde sıralanabilir (Akçamete, 1998):

- Her çocuğun eğitim hakkı vardır.
- Özel eğitim, genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu ilke, birinci ilkenin devamı olarak kabul edilmeli ve toplumlar eğitimi bir bütün olarak düşünmelidirler. Farklılık engelli çocuğun gereksinimlerine yönelik yöntem ve araçların belirlenmesinde olmalıdır.
- Özel eğitime muhtaç her çocuk, özür tür ve derecesine bakılmaksızın özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılmalıdır.
- Özel eğitimde bireysellik esastır. Bu aslında genel eğitim için de geçerlidir. Bireysel ayrılıkları dikkate almayan eğitim uygulamasının başarılı olma şansı yok denecek kadar azdır.
- Durum ve özellikleri uygun olan özel eğitime muhtaç çocukların, normal akranları arasında eğitilmesi esastır. Mümkün olduğu kadar engellilerle normallerin bir arada eğitilmelerinin sağlanması, bir arada yaşamayı öğrenmeleri bakımından da önemlidir.

- Özel eğitimde erkenlik esastır. Bireyin engelinin erken farkına varılması, tanının erken konması ve eğitime erken başlanması bireyin gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.
- Özel eğitim hizmetleri, çocuğun engel ve özellikleri dikkate alınarak mümkün olduğu kadar çocuğun yakınına götürülecek biçimde planlanır.
- Özel eğitimde süreklilik esastır. Birey ister doğuştan, ister sonradan engelli hale gelsin, onun özel eğitim gereksinimi süreklilik gösterebilir. Okul öncesi, ilk, orta, yüksek öğretim düzeylerinde okul dışında yaşam boyu özel eğitim hizmetleri verilmelidir.
- Özel eğitimde tek elden planlama ve yürütme esastır. Özel eğitime muhtaç çocukların okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki ve yaygın eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı'nca planlanır, ilgili kuruluşlarca yürütülür.
- Özel eğitimde işbirliği ve eşgüdüm esastır.

1950-1980 yılları arasındaki dönemde özel eğitim alanında gelişmeler olmakla birlikte kaynaştırmaya ilişkin sistematik bir çabanın olmadığı görülmektedir (Kargın, 2004). Asıl gelişim ABD'de kabul edilen IDEA'dan sonra 15 Ekim 1983 tarih ve 2916 sayılı "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu"nun çıkarılmasıyla olmuştur. Kanunda "Durumları ve özellikleri uygun olan özel eğitime muhtaç çocukların normal kurumlarda normal akranları arasında eğitilmeleri için gerekli tedbirler alınır" ifadesi yer almış fakat belirsizlikler sebebiyle tam olarak uygulanamamıştır. Daha sonra yönetmeliklerle düzenlenen kanun 22.6.1992 tarih ve 21262 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Zihinsel Özürlü Çocukların Eğitimi Yönetmeliğiyle kaynaştırma programı tarif edilmiştir. 1997 yılında yürürlüğe giren 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile özel gereksinimli öğrencilerin en az kısıtlayıcı ortamda, akranları ile birlikte, fırsat eşitliği ve etkin katılım ilkeleri bağlamında günümüz koşullarına uyması amaçlanmıştır (Kuz, 2001).

Ocak 2000'de yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin (MEB, 14 Temmuz 2017) yedinci kısmında kaynaştırmanın tanımı, uygulama ilkeleri, uygulama ölçütleri, tam zamanlı kaynaştırma ve yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Yönetmeliğin 67-73. maddeleri şu şekildedir;

“Kaynaştırma

Madde 67- Kaynaştırma; özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır.

Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulama İlkeleri

Madde 68- Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ilkeleri şunlardır:

- a) Özel eğitim gerektiren her bireyin akranları ile birlikte aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır.
- b) Hizmetler bireylerin yetersizliklerine göre değil, bireylerin eğitim gereksinimlerine göre plânlanır.
- c) Hizmetler okul merkezli olur.
- d) Karar verme süreci aile-okul-eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi dayanışmasına dayalı olarak gerçekleşir.
- e) Bütün bireyler öğrenebilir ve öğretilebilir.
- f) Kaynaştırma, bir program dâhilinde verilen bir özel eğitim uygulamasıdır.

Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulama Ölçütleri

Madde 69- Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ölçütleri şunlardır:

- a) Kaynaştırma uygulamaları yapılan kurumlarda özel eğitim gerektiren öğrencinin gereksinimleri çerçevesinde kurumun fiziksel, sosyal, psikolojik ortamında ve eğitim programlarında destek hizmetler ile gerekli düzenlemeler (kaynak oda, rehberlik ve psikolojik danışma servisi, bireyselleştirilmiş eğitim programları geliştirme ve uygulama birimi kurulması; rampalar, ses yalıtımı, ışık düzenine dikkat edilmesi gibi) yapılır.
- b) Kaynaştırma uygulamalarına devam edecek öğrencilerin birden fazla yetersizliği olmamasına, erken yaşta tanılanmış, ailesinin iş birliğine

açık ve eğitim almaya yatkın, cihaz kullanması gerekenlerin mutlaka cihazlandırılmış, zihinsel öğrenme yetersizliği olan öğrencilerin hafif ve orta düzeyde zihinsel yetersizliği olmalarına dikkat edilir.

c) Kaynaştırma uygulamaları yapılan kurumlarda tüm kurum personelinin, öğrencilerin, ailelerin ve yakın çevrelerinin özel eğitim gerektiren öğrencilerin bireysel ve gelişim özellikleri hakkında bilgilendirilmeleri esastır.

d) Kaynaştırma uygulamalarında öğretim programları, programın amaçları bireye uyarlanarak uygulanır, bireyselleştirilmiş eğitim programları ile desteklenir.

Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulaması

Madde 70- *Tam zamanlı kaynaştırma uygulaması:*

a) Özel eğitim gerektiren bireylerin, akranları ile birlikte okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında aynı sınıfta eğitim görmesi ve sosyal açıdan bütünleştirilmesi için; özel eğitim destek hizmetleri, özel araç-gereç ve eğitim materyalleri sağlanır. Eğitim programı bireyselleştirilerek uygulanır ve gerekli fiziksel düzenlemeler yapılır. Kaynaştırma uygulamaları yapılan okullarda, sınıf mevcutlarının okul öncesi eğitim kurumlarında 14, ilköğretim kurumlarında 30 öğrenciyi aşmamasına dikkat edilir. Özel eğitim gerektiren öğrenciler her sınıfa eşit olarak dağıtılır, bir sınıfta yetersizliği aynı olan en fazla iki öğrenci uygulamaya katılır.

b) Durumları ayrı bir sınıfta eğitilmeyi gerektiren öğrenciler için okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında özel eğitim sınıfları, özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından açılır. Bu sınıfların mevcudu en fazla okul öncesi eğitimde 6, ilköğretimde 12, ortaöğretimde 20 ve yaygın eğitimde 10 öğrenciden oluşur.

c) Özel eğitim okulunun yatılılık olanaklarından yararlanan öğrencilerden, akranları arasında eğitim alması uygun görülenler, yakın çevrelerindeki okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim kurumlarından eğitim alırlar. Servis giderleri özel eğitim kurumunca karşılanır.

d) Yetersizlikleri olmayan bireyler, istekleri doğrultusunda, özellikle okul öncesi eğitimde, çevrelerindeki kaynaştırma uygulaması yapan özel eğitim okullarında açılacak sınıflara kayıt yaptırabilirler. En fazla 5'i özel eğitim gerektiren birey olmak üzere, bu sınıfların mevcutları en fazla okul öncesi eğitimde 14, ilköğretim ortaöğretimde 20 ve yaygın eğitimde 10 öğrenciden oluşur.

Yarı Zamanlı Kaynaştırma Uygulamaları

Madde 71- Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları:

a) Kaynaştırma uygulaması yapılan sınıflara veya özel eğitim sınıflarına devam eden öğrencilerin; özel eğitim/kaynaştırma uygulaması yapılan sınıfların etkinliklerine katılması, kaynak oda, rehberlik ve araştırma merkezi ile özel eğitim kurumundan destek eğitimi alması için gerekli düzenlemeler yapılır.

b) Özel eğitim okulunda kaydı olan bazı öğrencilerin kaynaştırma uygulaması yapılan sınıfların etkinliklerine katılması için gerekli önlemler alınır.

c) Personeli ve fiziksel koşulları uygun olan özel eğitim okullarında, çevredeki diğer öğrencilerin de hazırlanan program çerçevesinde her türlü eğitim ortamından faydalanmaları sağlanır.

d) Birden fazla yetersizliği olan öğrencilerin özel eğitim okullarında gündüzlü olarak açılan özel eğitim sınıflarında; özel araç-gereç, eğitim materyali kullanılarak, gelişimsel öğretim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması ve sosyal bütünleşmenin sağlanması için gerekli önlemler alınır. Bu sınıfların mevcudu en fazla 6 öğrenciden oluşur, sınıfta iki öğretmen görevlendirilir. Bu öğrencilerin değerlendirilmesinde, bireyselleştirilmiş eğitim programlarında belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi esas alınır.

Kaynaştırma Uygulamalarında Görev ve Sorumluluklar

Madde 72- İlgili mevzuatta belirtilen görevleri yanında:

- a) Müdür; kaynaştırma uygulamaları için kurumda gerekli düzenlemeleri planlar ve uygulanmasını sağlar, özel eğitim hizmetleri kurulu ile iş birliği yapar.
- b) Gezerek özel eğitim görevi verilen öğretmen; bireyselleştirilmiş eğitim programlarını uygular, değerlendirir, gerektiğinde bireye, aileye, öğretmene ve kuruma bilgi verir.
- c) Öğretmen; özel eğitim gerektiren öğrencilerin sınıf tarafından sosyal kabulü için önlemler alır, bireysel ve gelişim özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapar, programını bireyselleştirerek uygular. Bu çerçevede aileler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içinde çalışır.
- d) Rehber öğretmen-psikolojik danışman, kaynaştırma uygulaması kararı ile gelen öğrenciler için, uygun eğitim ortamının düzenlenmesinde ve uygulamada yer alan öğretmenlere, öğrencilerin gelişimlerini izleme ve aile eğitimi konularında rehberlik eder.
- e) Aile; programın uygulanması sırasında çalışmalara etkin bir şekilde katılır, gerektiğinde eğitim araç-gereç desteği sağlayabilir.
- f) Özel eğitim gerektiren bireyi değerlendirme sonrasında çıkan eğitim önlemi ve yöneltme kararında isteğini belirtir.

Değerlendirme

Madde 73- (Değişik: 18.12.2004/25674 RG) Kaynaştırma uygulamalarında eğitimlerini sürdüren öğrenciler, devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınavlarla ilgili hükümlerine göre değerlendirilir. Ancak bireysel ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, sınavlarda gerekli önlemler alınır ve düzenlemeler yapılır. Değerlendirmede, öncelikle bireyselleştirilmiş eğitim programlarında hedeflerin gerçekleştirilmesi esas alınır.

Görme yetersizliği olan öğrencilere yazılı yoklamalarda yeteri kadar zaman verilir. Braille-kabartma yazı olarak verilen yanıtlar sınavdan

hemen sonra öğretmenin öğrenciye okutmasıyla değerlendirilir. Yazılı yoklamalarda daktilo, bilgisayar gibi cihazlardan yararlanılabilir. Bu öğrenciler, çizimli ve şekilli sorulardan muaf tutulurlar.

İşitme yetersizliği olan öğrenciler; ilköğretim ve ortaöğretimde istekleri doğrultusunda, yabancı dil programlarının bazı konularından veya tamamından muaf tutulurlar. Bu öğrencilerin başarıları yazılı sınavlar, ödevler ve projelerle değerlendirilir.

Ortopedik yetersizliği olan öğrencilerden; yazmada güçlük çektiği belirlenenler sözlü olarak değerlendirilir. Sinir sisteminin zedelenmesi ile ortaya çıkan yetersizliği olanlar ise, çoktan seçmeli testler ile değerlendirilebilir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan öğrencilerin değerlendirilmesinde yazılı sınavlar, ödevler ve projeler dikkate alınır.

Özel öğrenme güçlüğü olan öğrenciler; güçlükten etkilenme durumlarına göre yazılı sınav veya sözlü değerlendirmelerin herhangi birinden istekleri doğrultusunda muaf tutulurlar.

Hiperaktivite ve dikkat yetersizliği olan öğrencilerin bu özellikleri göz önüne alınarak, kısa yanıt ve az sorulu yazılı sınavlar, ödevler ve projelerle değerlendirilirler.

Otistik ve duygusal uyum güçlüğü olan öğrencilerin değerlendirilmeleri, öğrencilerin hazır oldukları zamanlarda yapılır.

Sosyal uyum güçlüğü olan öğrencilerin durumu, okul tarafından ayrıntılı bir rapor düzenlenerek özel eğitim hizmetleri kuruluna gönderilir. Özel eğitim hizmetleri kurulu, bu öğrenciler için tedavi, psikolojik danışmanlık, rehabilite, bakım-gözetim-koruma altına alma, moral ve maddi destek gibi konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak gerekli önlemlerin alınmasını sağlar. Bu öğrencilerin değerlendirilmesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisinin görüşü dikkate alınır, esnek ve hoşgörülü davranılır.”

Bu yönetmelik kaynaştırmanın usul ve esaslarını tanımlamada çerçeve yönetmelik görevini üstlenmekle birlikte 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmi

Gazete’de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde de (2009, 2010 ve 2012’de güncellenerek) kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarında değişikliklerde bulunulmuştur (orgm.meb.gov.tr).

Problem Durumu

Demokratik bir hukuk devleti olarak anayasada da çerçevesi çizilen, ülkemizde kuşkusuz en fazla itina gösterilen alan insan haklarıdır. Her birey özgürce yaşama, korunma, eğitim alma gibi haklara sahiptir. Engeli olsun ya da olmasın her öğrencinin istediği ortamda eğitim alma hakkı da yine bu yasalarla sabittir (T.C. Anayasası Madde-42, 1982) .

Özel eğitim, ülkemizde son yıllarda üzerinde özellikle durulan bir unsur haline gelmiştir. Özel eğitim kapsamında yer alan kaynaştırma eğitimi de gün geçtikçe üzerinde durulan bir başka husustur. Normal eğitim alamayan ve normal eğitimin haricinde bir eğitime gereksinimi olan öğrenciler, normal eğitim alan akranlarıyla aynı ortamda eğitim alma hakkına sahiptir. Bu öğrenciler sosyalleşme, toplum tarafından kabul görme ve hayatını normal koşullarda devam ettirebilme açısından en az kısıtlayıcı ortamlarda bulunmalıdırlar (Özgür, 2011). Özel eğitime gereksinimi olup en az kısıtlayıcı ortamı normal eğitim ortamları olan öğrenciler kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim alabilmektedir. Bu öğrencilerin sosyalleşme, kabul görme ve normal koşullarda hayatını devam ettirebilme gibi ihtiyaçlarının karşılanması akranlarını da büyük oranda ilgilendirmektedir. Kaynaştırma öğrencisi ile aynı ortamda eğitim alan normal öğrencilerin kendini özel gereksinimli öğrencinin yerine koyma, saygı gösterme ve kabullenme gibi değerleri öğrenebilmeleri açısından bu uygulamanın gerekliliği alan yazında belirtilmiştir. Akranlarının bakış açısıyla kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitime göz atmak uygulamanın işlevselliğini ortaya koyacak, başarılı kaynaştırma uygulamasının sağlanmasında yardımcı olacaktır. Bazı araştırmacılar normal gelişim gösteren öğrenciler üzerinde çok fazla çalışma yapılmadığını, normal öğrencilerden elde edilecek verilerin alanyazına katkı sağlayacağını belirtmişlerdir (Gülây, 2009; Gümüş, 2015; Hasanoğlu, 2013; Turhan, 2007). Bu bağlamda akranlarının bakış açısıyla kaynaştırma öğrencilerini gözlemlemek ve gerektiğinde müdahale edebilmek için böyle bir araştırma yapılmasına gerek görülmüştür.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanların birbirlerinin farklılıklarını kabullenip normal karşılaması belli bir eğitim ve erdem gerektirir. Bu eğitimin ilkökul çağlarında verilmesi, ağacı eğmek için uygun bir yaştır. Kaynaştırma uygulaması ilkökulda eğitim alan normal öğrencilere bu olanağı sunmaktadır. Kaynaştırma uygulaması, normal gelişim gösteren öğrencilerin değerlerini geliştirmesi açısından oldukça önemlidir. Diğer açıdan akranların birbirini etkilediği göz önüne alınırsa kaynaştırma öğrencilerinin akranlarından etkilenerek kendilerini geliştirmesi de mümkündür. Geçmiş çalışmalara bakıldığında özel eğitimin geniş yelpazesinden sıyrılarak kendine ayrı bir alan bulmayı başaran kaynaştırma uygulamaları hakkında yapılan araştırmaları öğretmen görüşleri, aile görüşleri, kaynaştırma öğrencisinin görüşleri ve normal gelişim gösteren öğrenci görüşleri olmak üzere dört ana başlıkta toplamak mümkündür. Kaynaştırma uygulamaları pek çok faktörden etkilenmektedir. Kuşkusuz bu etkenlerin başında öğretmenler gelmektedir. Öğretmenin sınıftaki tutumu, kaynaştırma hakkındaki donanımı ve kaynaştırma öğrencisine karşı takındığı tavır uygulamanın işlevselliğini büyük oranda belirlemektedir. Literatürde sınıf öğretmenleri başta olmak üzere branş öğretmenlerinin, özel eğitim öğretmenlerinin, rehber öğretmenin ve geleceğin öğretmenleri olan bugünün öğretmen adaylarının görüş ya da tutumlarının incelendiği çalışmalar çoğunluktadır (Batu, Kırcalı-İftar ve Uzuner, 2004; Dalğar, 2011; Dolapci, 2013; Durna, 2012; Ertunç, 2008; Everling, 2013; Gök, 2013; Gözün ve Yıkılmış, 2004; Güldü, 2010; Güzel, 2014; Hasanoğlu, 2013; Kuğu, 2011; Mckenzie, 2016; Melekoğlu, 2013; Onur, 2009; Orel, Zerey ve Teret. 2004; Orhan, 2010; Özengi, 2009; Sadioğlu, 2011; Soyyiğit, 2013; Şahbaz ve Kalay, 2010; Şekerçioğlu, 2010; Türk, 2011; Uysal, 1995; Ünal, 2010; Yılmaz, 2015). Öğretmenlerin yanında okul müdürlerin ve idarecilerin görüşlerinin alındığı çalışmalar da bulunmaktadır (Aydın, 2009; Uysal, 1995; Uzun, 2009; Yıkılmış, 2006).

Kaynaştırma uygulamalarını belirleyen bir diğer unsur anne babalardır. Gerek normal gelişim gösteren öğrencilerin gerekse kaynaştırma öğrencisinin ailesinin işbirliği, tutumu, desteği hem çocuklarını hem de sınıf atmosferini dolaylı da olsa etkilemektedir. Literatürde karşılaşılan çalışmalardan bazılarında kaynaştırma uygulamalarındaki sorunlar hakkında görüş ve öneri alınan ya da ailelerinin tutumlarının incelendiği araştırmalara ulaşılmıştır (Çulhaoğlu İmrak,

2009; Güldü, 2010; Hasanoğlu, 2013; Kuğu, 2011; ncl, 2003; nal, 2010; Yigen, 2008). Yine çalışmalardan bazılarında doğrudan özel gereksinimli öğrencinin yani kaynaştırma öğrencisinin görüşlerinin alındığı da görülmektedir (Girli ve Atasoy, 2012; Güleryüz, 2009; Matheson, 2009; Olay-Gl ve Vuran, 2015; Yekta, 2010). Fakat literatürde kaynaştırma uygulaması yapılan sınıflarda eğitim almakta olan normal gelişim gösteren öğrencilerin dolayısıyla kaynaştırma öğrencisinin akranlarının görüşlerinin alındığı çalışmalar oldukça azdır (Gümüş, 2015; Hasanoğlu, 2013; Seçer, Sarı ve etin, 2010; Turhan, 2007). Özellikle bu çalışmanın konusunu oluşturan ilkokul ğrencilerinin kaynaştırma öğrencileri hakkında görüşlerinin alındığı çalışma neredeyse yoktur. Çalışmanın bu anlamda literatürdeki bu eksikliği gidermesi beklenmektedir. Araştırmanın öneminin ortaya konulması için geçmişten günümüze kaynaştırma ğrencilerinin eğitim sistemindeki yerine bakılmalıdır. Bu bağlamda Tablo 1’de 1990-2000 yılları arasında okullardaki kaynaştırma ğrenci sayıları verilmekte, Tablo 2 ve Tablo 3’te ise 2015-2017 yılları arasında okullara kayıtlı kaynaştırma ğrencilerinin okul türü ve cinsiyete göre dağılımı gösterilmektedir. Kaynaştırmanın dolayısıyla bu çalışmanın önemi tablolardaki sayısal veriler göz önüne alındığında daha net bir Şekilde anlaşılabilecektir.

Tablo 1

1990-2000 Yıllarında Okullarda Kayıtlı Kaynaştırma Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Öğrenci Sayısı
1990-1991	3934
1991-1992	5084
1992-1993	5539
1993-1994	5730
1994-1995	5906
1995-1996	10184
1996-1997	9718
1997-1998	10516
1998-1999	10946
1999-2000	17724

Kaynak: Kuz, T., Kaynaştırma eğitime yönelik tutumların incelenmesi, Ankara, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Yayınları, 2001, s.86.

Tablo 2

2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında Okullarda Kayıtlı Kaynaştırma Öğrenci Sayıları

Okul Türü	Erkek	Kız	Toplam
Kaynaştırma Eğitimi- Okulöncesi	924	475	1399
Kaynaştırma Eğitimi-İlkokul	50922	30458	81380
Kaynaştırma Eğitimi-Ortaokul	56446	35586	92032
Kaynaştırma Eğitimi- Ortaöğretim	17144	10586	27730
Toplam	125436	77105	202541

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı (2015), Strateji Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Örgün İstatistikleri, sgb.meb.gov.tr/istatistik.

Tablo 3

2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılında Okullarda Kayıtlı Kaynaştırma Öğrenci Sayıları (1.Yarıyıl)

Okul Türü	Erkek	Kız	Toplam
Kaynaştırma Eğitimi- Okulöncesi	1133	575	1708
Kaynaştırma Eğitimi-İlkokul	49961	29068	79029
Kaynaştırma Eğitimi-Ortaokul	65168	40165	105333
Kaynaştırma Eğitimi- Ortaöğretim	20970	12688	33658
Toplam	137232	82496	219728

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Strateji Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Örgün İstatistikleri, sgb.meb.gov.tr/istatistik.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen istatistikte 2015-2016 eğitim öğretim yılı verilerine göre özel eğitimden yararlanan toplam 288489 öğrencinin 202541 tanesi kaynaştırma eğitimi alan kız ve erkek öğrencilerdir. Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin de eğitim kademesine bakıldığında ortaokulu takiben ilkokul öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu oluşturduğu tabloda açıkça görülmektedir. 2016-2017 eğitim öğretim yılının ilk yarısında yapılan araştırma ise bir önceki yıla nazaran kaynaştırma eğitimindeki artışı göstermektedir. Kaynaştırma eğitimi alan öğrencilere bakıldığında okulöncesi, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinde bir artış olmasına karşılık ilkokul kademesindeki azalma dikkat çekmektedir. Bir önceki yıl ile bu yılın ilk yarısının karşılaştırılması yorum yapabilmeyi sınırlandırır da bu çalışma ile ilkokul kaynaştırma öğrenci sayısındaki azalmanın nedenlerini belirleme yönünde katkı sağlaması beklenebilir. 1990 yılında kaynaştırma eğitiminden yararlanan 3934 öğrenci bulunmaktayken 2017'nin ilk yarısında bu sayı 219728 olmuştur. 27 yıllık süreçte kaynaştırma eğitimine dâhil edilen öğrencilerin sayısındaki bu artış kaynaştırma eğitimi politikalarının ülkemizde ne kadar değer gördüğünü ve nicelik bakımından ciddi bir ilerleme kaydettiğini göstermektedir.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2008) tarafından 4144 kişi ile yapılan bir araştırmada katılımcıların yaklaşık %18'i normal çocukların herhangi bir özür grubundaki çocuklarla eğitim almamaları gerektiğini belirten ifadeler kullanmışlardır. Araştırma kaynaştırma uygulamalarındaki olumsuz tutum ve yetersizlikleri gözler önüne sermektedir. Eripek (2000) yaptığı çalışmada kaynaştırma alanında yapılan çalışmaların yetersiz olduğundan bahsetmiş hâlihazırda uygulanan kaynaştırmanın tutumları daha da olumsuz hale getirdiğini, durumu kötüleştirdiğini vurgulamıştır.

Normal gelişim gösteren öğrenciler kaynaştırma uygulamasının başarıya ulaşması için önemli bir unsurdur. Akranları tarafından olumlu tutumla karşılanan kaynaştırma öğrencisinin sosyal kabul düzeyi de artmaktadır. Ayrıca kaynaştırma öğrencisi doğrudan ve dolaylı olarak akran eğitimiyle de başarı seviyesini arttırabilmektedir. Kaynaştırma öğrencisinin toplum tarafından kabul görmesi özellikle erken yaşlarda kazanılması gereken empati becerisiyle mümkün olabilmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre özel gereksinimli öğrencinin olabildiğince erken yaşta kaynaştırma uygulamasına dâhil edilmesi, normal sınıflarda eğitim alması gerekmektedir. Okulöncesinde başlaması gereken kaynaştırma eğitimi ülkemizde sayıca yetersiz kalmakta, kaynaştırma eğitimin uygulanması için kritik dönem ilkokul olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynaştırmanın özellikle ilkokulda nasıl uygulandığı eğitim ortamının en önemli unsurlarından biri olan normal gelişim gösteren öğrencilerin bakış açısıyla anlaşılabilir. Bu çalışmanın da konusunu oluşturan akranlarının kaynaştırmayı ve özel gereksinimli öğrenciyi nasıl anlamlandırdığı, ilkokulda eğitim gören kaynaştırma öğrencilerinin akranları tarafından nasıl algılandığı bu bağlamda önemlidir. Bu alandaki kaynakların yetersizliği, yasalarla öngörülen düzenlemeler ile uygulamaların uyumsuzluğu, toplumun olumsuz tutumları böyle bir araştırmayı gerekli kılmaktadır. Nüfus ve Konut Araştırması 2011 yılı sonuçlarına göre Türkiye'de toplam nüfusun % 6,9'unun en az bir engeli bulunmaktadır. %6,9 önemli bir orandır ve yine araştırmanın önemi hakkında bize bilgi vermektedir. Bu açılarından çalışma, kaynaştırma öğrencileri hakkında akran görüşleri olarak eğitim sistemimizdeki kaynaştırma uygulamalarının işlevselliğini ortaya koymak, toplumun engellilere karşı tutumunu görmek ve olumlu yönde değişmesine

yardımcı olmak dolayısıyla toplumun ve ülkenin refahı ve gelişmişliği için gereklidir.

Bu araştırmanın amacı; kaynaştırma uygulamasına ilişkin ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerinin yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla alınmasıdır.

Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Kaynaştırma sınıfındaki normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencisi olan akranlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Bu görüşler;

- a. Cinsiyete,
  - b. Sınıf seviyesine,
  - c. Kaynaştırma öğrencisinin engel durumuna göre farklılık göstermekte midir?
2. Kaynaştırma sınıfındaki normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencileriyle yaşadıkları problem davranışlar var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?
  3. Kaynaştırma sınıfındaki normal gelişim gösteren öğrencilerin yaşadıkları problem davranışların çözümüne yönelik önerileri nelerdir?

Sayıtlar

1. Görüşme yapılan öğrencilerin araştırma sorularına samimi ve tarafsız cevaplar verdikleri ve kendi düşüncelerini yansıttıkları varsayılmıştır.
2. Araştırma verilerinin analizinde kullanılan istatistiklerin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Araştırmada elde edilen bulgular, görüşme sorularına verilen cevaplardan elde edilen veriler ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinin Esenyurt ilçesinde kaynaştırma uygulaması yapılan bir ilkokulun 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Dolayısıyla araştırma görüşme yapılan 20 normal gelişim gösteren öğrenciyle ve çalışmanın yapıldığı okulla sınırlıdır.

3. Görüşme yapılan öğrencilerin yaşlarının küçük olması sebebiyle öğrencilerin duygu ve düşüncelerini net bir şekilde yansıtamadıkları düşünülebilir.
4. Görüşmenin yapıldığı okuldaki öğretmenlerin, kaynaştırma öğrencilerinin ve kaynaştırma ortamının görüşme yapılan öğrencilerin düşüncelerini etkileyebileceği düşünülebilir.
5. Görüşme yapılan öğrenciler aile, öğretmen, arkadaş gibi çevresel faktörlerden etkilenmiş olabilir ve bu öğrencilerin görüşlerinin de bu doğrultuda şekillendiği düşünülebilir.

İkinci Bölüm

Yöntem

Bu bölümde, araştırma modeli ve deseni, çalışma grubu, öğrenme ortamı, verilerin toplanması, veri toplama araçları, bulguların çözümlenmesi ve yorumlanması başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli/Deseni

Çalışmada, nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Nitel araştırma;“gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Glaser, 1978; Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41). Nitel araştırmalarda, araştırılan konu ile ilgili okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmak araştırmanın asıl amacını oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İlkokul öğrencilerinin kaynaştırma öğrencisi olan akranlarına ilişkin algılarını ortaya koyma ve onların bakış açılarından dış dünyayı anlamaya çalışmada nitel yönelimler kullanılması uygun görülmüştür. Özellikle eğitim araştırmalarında nitel araştırma yöntemlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır (Yıldırım, 1999).

Sayılar bir takım tecrübeleri anlamlandırmaya yeterli gelmemektedir. Bu nedenle nitel araştırmalar yaygın ya da kısmen unutulmuş görüntüleri, sesleri ve kokuları hatırlamamızı sağlayabilecek perspektifler sunar. Nitel araştırmaya hayatı anlamak ve hayatları dolduran olguların ölçülemez özlerini ölçmek için ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla da araştırmacılar nitel teknikler kullanarak insanların kendilerini ve başkalarını nasıl anlamlandırdıklarını araştırma imkânı bulur (Berg ve Lune, 2015).

Bu çalışmada, ilkokul öğrencilerinin kaynaştırma öğrencisiyle yaşadıkları deneyimleri ortaya koyarak var olan bir olguyu betimlemeleri sebebiyle olgubilim (fenomenoloji) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Olgubilim, bilinen ancak derinlemesine algılanmamış olan bir takım olguları dikkate almayı sağlamakla

beraber her zaman kesinlik ve genellenebilirlik taşımaz. Olgunun daha iyi anlaşılmasını ve yaşantılar yoluyla ortaya koyulabilmesini sağlar. Bu sayede gerek bilimsel alanyazına gerekse uygulamaya yönelik fayda sağlamış olur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada ilkokul öğrencilerinin sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisine ilişkin yaşantıları ve geliştirdikleri tutum irdelenerek kaynaştırma öğrencilerinin normal akranları tarafından nasıl algılandığı olgusu ile ilgili temalar ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkan temalar ışığında bulgular açıklanmış, yorum ve öneriler yapılmıştır.

Araştırma kaynaştırma öğrencileri hakkında akran görüşleri alınarak kaynaştırma öğrencilerini nasıl algıladıklarını, onlara bakış açılarının ne olduğunu ortaya koymak için yapılmıştır. Görüşmede toplanan veriler cihaz ile kaydetme ve not alma şeklinde kaydedilebilir. Araştırmacıyı not alma zahmetinden kurtarma, araştırmacının soru sorma ve dinleme faaliyetlerini daha etkili yapabilmesini sağlama gibi kolaylıklar sağladığı için kayıt cihazı ile kaydetme görüşmede daha avantajlıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu nedenle bu araştırmada görüşmeler kayıt cihazı ile kaydedilmiş daha sonra yazıya dökülmüştür.

Görüşmeler yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç grupta incelenmektedir. Yapılandırılmış görüşmede anket çalışmalarına benzer şekilde önceden belirlenmiş soruların sorulmasıyla kapalı uçlu cevaplar toplanır. Olası seçenekler önceden bellidir. Yapılandırılmamış görüşmede araştırmacı görüşülen kişinin cevaplarına göre kendini sürekli yapılandırmak ve verilen cevaplara bağlı olarak yeni soruları o esnada hazırlayıp sormak zorundadır. Yarı yapılandırılmış görüşme yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerin arasında bir yere yerleştirilebilir. Yarı yapılandırılmış görüşmede diğerlerine göre hem daha esnek hem de daha standart veri toplanmasına elverişlidir. Önceden sorulması planlanan soruların görüşme esnasında değiştirilebilmesi, duruma göre sorulamaması mümkündür. Eğitimbilim çalışmalarına daha uygun bir tekniktir. Araştırmacı yarı yapılandırılmış görüşme ile olaylara görüşülen kişinin bakış açısından bakma imkânı bulabilir (Berg ve Lune, 2015; Türnüklü, 2000). Bu çalışmada da görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Böylece araştırma konusunun dışına çıkılmadan, öğrencilerin kelime dağarcığı ve vereceği kısa cevaplar göz önüne alınarak, benzer sorularla ya da aynı anlama gelen farklı ifadelerle

derinleştirme sağlanması açısından yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılması araştırmacıya daha uygun görülmüştür.

Öğrenme Ortamı

Araştırmanın yapıldığı okul İstanbul ilinin Esenyurt ilçesinde bulunan bir ilkokuldur. Okula ulaşım metrobüs ve otobüs ile sağlanmaktadır. Okulda 1, 2, 3 ve 4.sınıf öğrencileri eğitim görmektedir. Aynı okulda özel eğitim sınıfları da mevcuttur. Okulun giriş katındaki bir koridor tamamen özel gereksinimli öğrencilere ayrılmış, sonradan eklenen bir kapıyla diğer öğrencilerin bu koridora girişi engellenmiştir. Özel eğitim sınıflarına ayrılmış olan koridorda küçük bir oyun parkı bulunmaktadır. Ayrıca okulda destek eğitim odası da bulunmaktadır. Okul idaresi hem özel eğitim sınıfı öğrencilerine hem de kaynaştırma öğrencilerine gereken bütün imkânları tanımaktadır.

Fotoğraf 1: Çalışma yapılan okulun görüntüsü.

görülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinin Esenyurt ilçesinde kaynaştırma uygulaması yapılan bir ilkokulun 3. ve 4.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Kaynaştırma öğrencilerine ilişkin görüş alınacağı için sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan öğrencilerin seçimine dikkat edilmiştir. Olgubilim çalışmalarında veri kaynağının araştırmanın odaklandığı olguyu yaşamış olması ve bu olguyu dışa vurması, ilgilenilen fenomeni doğrudan deneyimlemiş olması gerekmektedir (Patton, 2014, Akt; Paksoy, 2017). Dolayısıyla araştırmanın konusunu oluşturan kaynaştırma öğrencilerine ilişkin görüşlerin alınması kaynaştırma öğrencisiyle aynı ortamı paylaşarak deneyimlerini aktarabilecek öğrenciler tarafından sağlanacaktır.

Her iki sınıfta da birer kaynaştırma öğrencisi bulunmaktadır. Kaynaştırma öğrencilerinin birinin bedensel diğerinin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği bulunmaktadır. 4-A sınıfındaki kaynaştırma öğrencisi A. bedensel yetersizliği olan bir öğrencidir ve tekerlekli sandalye ile hareketini sağlamaktadır. 3-P sınıfındaki kaynaştırma öğrencisi İ. ise hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir öğrencidir. Çalışma grubunun seçiminde ailelere gönderilen izin belgelerinin geri dönüşüne bağlı olarak ve gönüllülük esas alınarak rastgele bir seçim benimsenmiştir.

Olgubilim çalışmalarında çalışma grubunun beş katılımcıdan az olmaması kaydıyla üst sınırının belirlenerek yeterli sayıda katılımcıyla görüşülmesi önerilmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın 2015). Tabloda da görüldüğü gibi toplam 20 normal gelişim gösteren öğrenciyle görüşme yapılmıştır. Öğrencilerden 10 tanesi 4. sınıfa diğer 10 tanesi de 3. sınıfa devam etmektedir. Öğrencilerin yarısı kız yarısı erkektir. Çalışma grubundaki kız ve erkek öğrenci sayılarının eşit olması tamamen tesadüftür. 4-A sınıfındaki öğrenciler birinci sınıftan itibaren kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta eğitim görmektedir. 3-P sınıfındaki öğrencilerden iki tanesi 3, dört tanesi 2 ve dört tanesi 1 senedir kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta olduğunu belirtmiştir. Yaşları 8 ile 12 arasında değişen öğrencilerin yaş ortalaması 9,5 tur.

Görüşülen normal gelişim gösteren öğrencilerin -gizlilik açısından- gerçek isimleri yerine kod isimleri kullanılmıştır. Kod isimler görüşme sırasında öğrenciler tarafından belirlenmiş olup kod isim seçmeyen öğrencinin kod ismi

araştırmacı tarafından seçilmiş ve kullanılmıştır. Görüşme yapılan öğrencilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4

Görüşme Yapılan Normal Gelişim Gösteren ğrenciler

Kod Adı	Kodu	Sınıfı	Cinsiyeti	Yaşı	Birlikte ğrenim Görme Sresi
Ada	1	4-A	K	10	4 yıl
Asya	2	4-A	K	11	4 yıl
Beyza	3	4-A	K	10	4 yıl
Deniz	4	4-A	E	10	4 yıl
Görkem	5	4-A	E	10	4 yıl
İrem	6	4-A	K	11	4 yıl
Samet	7	4-A	E	10	4 yıl
Ahmet	8	4-A	E	12	4 yıl
Pelin	9	4-A	K	10	4 yıl
Can	10	4-A	E	9	4 yıl
Arda	11	3-P	E	9	1 yıl
Büşra	12	3-P	K	9	3 yıl
Ceren	13	3-P	K	8	2 yıl
Efe	14	3-P	E	8	2 yıl
Hasan	15	3-P	E	11	1 yıl
Metin	16	3-P	E	8	2 yıl
Semih	17	3-P	E	9	1 yıl
Yaprak	18	3-P	K	8	2 yıl
Yıldız	19	3-P	K	8	1 yıl
Zeynep	20	3-P	K	9	3 yıl

Verilerin Toplanması

Olgubilim araştırmalarında çalışmanın amacına uygun olarak verilerin toplanacağı bölge veya insan grubunun belirlenmesi, alana girilmesi, amaca uygun örneklerin yapılması, verilerin toplanması ve kaydedilmesi ile depolanması gibi safhalar bulunmaktadır (Güler, Halıcıoğlu ve Tařđın, 2015). Bu çalışmada da bir çalışma grubu belirlenip alana girildikten sonra verilerin

toplanması aşamasına geçilmiştir. Veriler toplandıktan sonra da kaydedilip analiz edilmiştir.

Çalışmanın verileri, alan yazın taranarak oluşturulmuş havuzdaki sorularla hazırlanmış olan veri toplama araçları aracılığıyla toplanmıştır. “Görüşme Formu” (Formu oluşturan Turhan’dan (2007) izin alınarak) soruları kullanılmış, sorulardan bazıları ilkokul düzeyinde değiştirilmiş ve bazıları da çıkarılmıştır. Ayrıca araştırmanın amacına hizmet edeceği düşünülen yeni sorular da eklenmiştir. Ailelerden, okul idaresinden ve sınıf öğretmenlerinden izin alınmış, veriler izin alındıktan sonra toplanmıştır.

Esenyurt ilçesinde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)’nden ilçedeki okulların kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgi alınmış, kaynaştırma öğrencisi en fazla olan ilkokulların isimleri istenmiştir. RAM müdüründen alınan, her okulda kaynaştırma öğrencisi bulunduğu ancak araştırmaya en müsait ve sayıca en fazla kaynaştırma öğrencisine sahip ilkokulun Prof. Dr. Sabahattin Zaim İlkokulu olduğu bilgisiyle hareket edilmiştir. Okul müdür başyardımcısıyla yapılan görüşmeler sonucunda 3. ve 4. sınıflardan sınıf öğretmeni gönüllü olan birer sınıf seçilmiş ve sınıftaki bütün (Etik açıdan zarar görmemesi için kaynaştırma öğrencisi de dâhil edilmiştir.) öğrencilere izin zarfları verilmiştir. Araştırmacı izin zarflarında araştırmayı kısaca özetlemiş ve irtibat numarasını yazmıştır. Bazı veliler telefonla araştırmacıdan ayrıntılı bilgi istemiş ve sonrasında izin vermişlerdir. Görüşmeler, izin zarflarını getiren gönüllü öğrencilerle rehber öğretmenin odasının boş ve müsait olduğunu söylemesi üzerine bu odada yapılmıştır. Görüşmeler, dijital ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Görüşmeye başlanmadan önce araştırmacı görüşülecek öğrenciye araştırma hakkında bilgi vermiş, dilerse kod isim kullanabileceklerini söylemiştir. Daha sonra araştırmacı tarafından hazırlanan sözleşme okunmuş, öğrencinin güveni kazanılmaya çalışılmış, sonrasında sözleşme karşılıklı imzalanmıştır. Ses kaydı yapılacağı bilgisi de öğrenciye verilmiş herhangi bir sorun olup olmayacağı öğrenciye sorulmuştur. Öğrenci izin verirse ses kaydı alacağını ve bu kaydı sadece bu araştırma için kullanacağını belirten araştırmacı, öğrencinin onayını aldıktan sonra görüşmesine başlamıştır.

Veri toplama aracı

Olgubilim araştırmalarında araştırmacı, insanların deneyimlerinden kazandıkları anlamı doğrudan tecrübe sahibinden almalıdır(Güler ve diğ., 2015). Nitel araştırmalarda ve olgubilim araştırmalarında en sık kullanılan yöntem görüşmedir. Görüşmede temel olarak sözlü iletişim kullanılır (Yıldırım, 1999; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu sözlü iletişim, insanların neyi ve neden düşündüklerini ortaya koymayı amaçlar (Çepni, 2012). Görüşme yöntemiyle gözlemlenemeyen bir takım soyut olgular anlaşılacak istenir. Burada amaç, kişilerin duygu, düşünce ve inançlarının neler olduğunun ortaya çıkarılmasıdır. Bu süreçte, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmeyi gerçekleştiren kişinin temel görevidir (Çepni, 2012; Platon,1987; Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu doğrultuda araştırma verilerinin toplanması yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada belirlenen alt amaçlara ilişkin bulguların elde edilmesi amacıyla, araştırmacı tarafından, bir görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular alan yazın incelenerek geliştirilmiştir. Alan yazında daha önce kullanılmış bir formun da soruları bu araştırmaya uygun görülmüş soruların bir kısmı bu formdan oluşturulmuştur. Araştırmacı daha önce geçerliliği ve güvenilirliği hesaplanan bu form için mail yoluyla ayrıca izin almıştır. Görüşmelerde ses kayıt cihazı, kalem, görüşme formu ve her öğrenci için birer sözleşme kullanılmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmeler en az 4 dakika 8 saniye en çok 8 dakika 11 saniye sürmüştür.

Veri toplama aracının geçerlik çalışması

Yıldırım ve Şimşek'e göre (2016) nitel bir araştırmada geçerlik, güvenilirliği belirleyen önemli bir etkidir. Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada kullanılan görüşme formunun uzman geçerliğini elde etmek amacıyla bir psikolojik danışman, bir özel eğitim öğretmeni, bir sınıf öğretmeni ve bir akademisyenin sorularla ilgili görüşleri alınmıştır. Görüşme sorularının açık, anlaşılır, öğrenci düzeyine uygunluk gibi faktörlere göre incelenmesi ve varsa eksik ya da hatalı kısımların düzeltilmesi yönünde dönüt verilmesi istenmiştir.

Ayrıca görüşme formundaki soruların araştırma yapılacak konuyu kapsayıp kapsamadığına da bakılmıştır. Bütün bu kontroller ve dönütler sonucunda görüşme formu son halini almıştır.

Veri toplama aracının güvenilirlik çalışması

Görüşme formundaki soruların öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının tespit edilmesi amacıyla asıl görüşmeler öncesinde iki erkek ve iki kız öğrenciye uygulama yapılmıştır. Bu ön görüşmeler de öğrencilerin gönüllülüğü esas alınarak rehber öğretmenin odasında yapılmıştır. Ön görüşmeler sırasında ses kayıt cihazı kullanılmış, öncesinde öğrenciler bilgilendirilerek izinleri alınmıştır. Öğrencilerle görüşme yapılırken “kaynaştırma öğrencisi” ifadesinin tam anlaşılmadığı belirlenmiştir. Asıl uygulama yapılacak öğrencilere, görüşme soruları sorulmadan önce “Sınıfta bedensel ya da zihinsel olarak sizden farklı bir arkadaşınız var mı?” sorusu yöneltip sonrasında bu soruda ulaşılan kaynaştırma öğrencisi üzerinden diğer görüşme sorularının sorulmasına karar verilmiştir. Böylece soruların daha anlaşılır olması amaçlanmıştır. Doğrudan kaynaştırma öğrencisinin ismi verilmemiştir. Bunun dışında ön görüşmeler sırasında anlaşılmayan soru olmadığı saptanmıştır.

Veri toplama süreci

Araştırmaya katılan sınıflardan biri sabahçı biri öğlenci olduğu için araştırmacı bütün gün görüşmelerine devam edebilmiştir. Okul müdürü, müdür yardımcısı ve sınıf öğretmenlerine de danışarak öğrencilerin uygun oldukları ders araları ve boş derslerinde rehber öğretmenin odasına çağırılması kararlaştırılmıştır. Görüşmeler yaklaşık bir hafta sürmüştür. Öğrencilerin ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda gerektiğinde görüşmelere ara verilmiştir.

Görüşmelerin başında öğrencilere sözleşme verilmiş, okuduktan sonra imzalamaları istenmiştir. Araştırmacı da sözleşmeyi okuyarak kısaca açıklamıştır. Araştırmacı, öğrenciye öncelikle kaynaştırmanın ne olduğunu, sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olup olmadığını sormuştur. Öğrencilerden hiç biri kaynaştırmanın ne demek olduğunu bilememişler, sınıflarında da kaynaştırma öğrencisinin olmadığını söylemişlerdir. Bunun üzerine araştırmacı görüşme yaptığı öğrencilere sınıflarında kendilerinden farklı, bedensel ya da zihinsel herhangi bir problemi olan bir arkadaşlarının olup olmadığını sormuş, verilen

cevabın sınıftaki kaynaştırma öğrencisi olması üzerine bu arkadaşlarıyla ilgili sorular soracağını söylemiştir. Bu diyalogun sohbet havasında olmasına özen gösterilmiş, kaynaştırma öğrencisinin olumsuz herhangi bir tutuma maruz kalmaması için çaba sarf edilmiştir. Öğrenci ve araştırmacı sözleşmeyi imzaladıktan sonra araştırmacı öğrencinin izniyle ses kaydı alacağını belirtmiştir. Ses kaydını görüşmenin daha ayrıntılı ve sağlıklı değerlendirilebilmesi için aldığını, bu kaydı sadece bu araştırmada kullanacağını ifade etmiştir. Sorular görüşme sırasında öğrenciye sırayla sorulmuş, ses kaydı alınırken ayrıca not da tutulmuştur. Öğrenci soruları ilk defa görüşme sırasında duymuştur. Görüşme sırasında öğrencinin anlayamadığı sorular olduğunda araştırmacı soruyu kapsamından çıkmadan farklı şekillerde tekrar sormuştur. Öğrenci soruya cevap vermek istemediğinde diğer sorulara geçilmiş, en son atlanan sorulara tekrar dönülmüştür. Öğrenci bir soruda diğer sorulardan bazılarının da cevaplarını vermişse cevabı verilen sorular tekrar sorulmamıştır. Görüşme esnasında öğrenciden isterse bir kod isim kullanabileceği söylenmiştir. Buna rağmen öğrenci bir kod isim kullanmamışsa araştırmacı verilerin analizi sırasında kendisi bir kod isim seçmiştir.

Verilerin Dökümü ve Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Görüşmede elde edilen verilerin incelenmesi için kullanılan en etkili yöntem içerik analizidir. İçerik analizi ile toplanan veriler derinlemesine analiz edilir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasını sağlar. İçerik analizi yapabilmek için veriler düzgün bir şekilde sıralanmalıdır. İçerik analizi yapılırken öncelikle veriler kodlanır. Bu süreçte toplanan bilgiler incelenir, anlamlı bölümlere ayrılır ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiği araştırmacı tarafından sorgulanır. Verilerin kodlanması doğrudan yani kâğıdın sol veya sağ kenar bölümüne yazılmak suretiyle elle yapılabilir. Kodlamada kullanılan kavramlar, araştırmacının kendisinden ya da okuduğu alanyazından gelebileceği gibi toplanan verinin kendisinden de gelebilmektedir. Veriler arasında belirlenen anlamlı bir bölüm kavramlaştırılırken ya da kodlanırken, o bölümdeki anlamı en iyi yansıtabilecek kavram seçilir ancak seçilen kavram gerektiğinde daha sonra değiştirilebilir (Berg ve Lune, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmacı görüşmeleri kayıt altına aldıktan sonra kayıtların dökümü aşamasına geçmiştir. Görüşmelerin tamamı hiçbir değişiklik yapılmadan görüşme formuna geçirilmiştir. Sonrasında yazıya geçirilen görüşmelerin tamamı tek tek okunarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda her bir soru maddesinin yer alabileceği kategorilerin yazılı olduğu ‘‘Görüşme Kodlama Anahtarı’’ (Ek-3) kayıt formu oluşturulmuştur. Görüşme kodlama anahtarında araştırma sorularının yanıtlarını kapsayacak kategorilere yer verilmiştir. Verilerin analizinde hem sözel hem de sayısal ifadelere yer verilmiştir. Bu Şekilde elde edilen bulguların daha açık ve anlaşılır olması amaçlanmış görüşülen öğrencilerin kendi ifadelerinden örnekler sunulmasının yanı sıra frekans dağılımlarıyla da veriler desteklenmiştir.

Güvenirlik

Bilimsel bir araştırmada gerek araştırmanın temel aşamaları, gerekse araştırma sürecindeki kendi konumu ve yaklaşımı konusunda ayrıntılı ve açık bilgi vermek dış güvenirlik konusunda araştırmacının alabileceği en önemli önlemdir. Araştırmacının yaptığı kontrolleri açık bir biçimde tanımlaması ve okuyucuya araştırmanın tüm aşamalarında güvenirliğe yönelik hangi önlemleri aldığını açıklaması da i güvenirliği arttırıcı önlemlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu bağlamda araştırmacı geçerliği ve güvenirliği arttırmak için bir takım önlemler almıştır. Öğrenci bir soruda diğer sorulardan bazılarının da cevaplarını vermişse cevabı verilen sorular tekrar sorulmamıştır. Görüşmelerin tamamı hiçbir değişiklik ve düzeltme yapılmadan görüşme formuna aktarılmıştır. Böylece güvenirliği arttırmak hedeflenmiştir. Ayrıca araştırma bulgularının geçerliğini ve i-güvenirliğini arttırmak amacıyla ğrenci görüşlerinden sıkça alıntılar yapılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek’e göre (2016) araştırma konusunda uzman kişilerin araştırmayı çeşitli açılardan incelemesi inandırıcılığı dolayısıyla da geçerlik ve güvenirliği arttıracaktır. Bu bağlamda görüşme formlarından altısı (%30) yansız atama yoluyla seçilerek görüşme kodlama anahtarında yer alan kategorilerin uygunluğunu belirlemek amacıyla ğaltılmış ve alandan bir uzmana verilmiştir. Seçilen bu görüşme formları araştırmacı ve uzman tarafından birbirinden

bağımsız olarak görüşme kodlama anahtarına göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme, görüşme kodlama anahtarında, görüşülen öğrencinin görüşlerine uygun görülen kategorinin işaretlenmesi şeklinde yapılmıştır. İki araştırmacının yaptığı bu işaretlemelerin tutarlılığını belirlemek amacıyla, işaretlemelerin yapıldığı görüşme kodlama anahtarları her bir sorunun cevabı tek tek ele alınarak karşılaştırılmıştır.

Değerlendiriciler arası güvenilirliğin belirlenebilmesi amacıyla, görüşme kodlama anahtarı boş olarak görüşme yapılan her öğrenci için çoğaltılmıştır. Araştırmacı ve alandan bir uzman, birbirlerinden bağımsız olarak araştırma kapsamında kalan her öğrencinin görüşme formlarını okuyarak, görüşme kodlama anahtarında her sorunun cevabını içeren uygun kategoriye kodlamışlardır. Kodlamalar sırasında, öğrencinin soruya verdiği yanıtla ilgili kategori işaretlenirken yorum yapılmamış, öğrencinin söylediklerini belirten kategori varsa işaretlenmiş, yoksa “diğer” adı verilen kategori işaretlenmiş ve yanına gerekli açıklama yazılmıştır.

Her öğrenci ile ilgili görüşme kodlama anahtarları doldurulduktan sonra, araştırmacı ve uzmanın doldurduğu görüşme kodlama anahtarlarının tutarlılığı ayrı ayrı karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sırasında, araştırmacı ve uzmanın işaretlediği her bir soru maddesini kapsayan kategori kontrol edilerek değerlendiriciler arası “Görüş Birliği” ya da “Görüş Ayrılığı” şeklinde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacı ve uzman, ilgili sorunun aynı kategorisini işaretlemişlerse, bu, *uzmanlar arası görüş birliği* olarak kabul edilmiştir. Ancak, soruya araştırmacı ile uzman farklı kategori işaretlemişlerse, bu, *uzmanlar arası görüş ayrılığı* olarak kabul edilmiştir. Ancak yapılan kodlamalar sırasında hiçbir işaretleme yapılmamışsa, yine *uzmanlar arası görüş birliği* olarak kabul edilmiştir. Yapılan çalışmanın güvenilirliği Miles ve Huberman’ın kodlayıcılar arası görüş birliği formülü kullanılarak hesaplanmış ve tabloluşturulmuştur (Miles ve Huberman, 1994; Akt: Baltacı, 2017):

$$\frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$$

Tablo 5’te soruların güvenilirlik yüzdeleri soru sırasına göre verilmiş olup değerlendiriciler arası güvenilirliğin %65 ile %100 arasında değiştiği ve güvenilirlik ortalamasının %81,94 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5

Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri
Soru 1a	%75
Soru 1b	%75
Soru 2	%80
Soru 3	%70
Soru 4	%75
Soru 5	%100
Soru 6	%80
Soru 7a	%75
Soru 7b	%85
Soru 8	%70
Soru 9a	%65
Soru 9b	%100
Soru 9c	%75
Soru 10	%100
Soru 11a	%75
Soru 11b	%100
Soru 11c	%100
Soru 11	%75

Güvenirliğin sağlanabilmesi için araştırmacının kendisi hakkında bilgi vermesi önemlidir (Onat, 2011). Araştırmacı bunu sağlamak amacıyla “Araştırmacının rolü” başlığı altında kendisi hakkında bilgiler sunmuştur.

Araştırmacının rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacı olay ve olguları yakından izleyerek katılımcı bir tavır geliştirir. Aktörlerin yani çalışma grubunun bakış açılarını anlamaya çalışan araştırmacı veri toplama araçlarının dışında aslında kendisi de bir veri toplama aracıdır. Araştırmacı yaptığı çalışmalarda nesnel olmaya çalışsa da olay ve olgulara dâhil olarak öznel bir bakış açısıyla empatik bir tutum içine girer. Özellikle olgubilim çalışmalarında araştırmacının rolü önemlidir. Olgubilim çalışmalarının başlıca veri toplama yöntemi olan görüşmede araştırmacının görüşme yapılan bireylerle güven ve empatiye dayalı bir görüşme ortamı sağlaması verilerin niteliği açısından önem arz etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan ilkokul öğrencilerinin görüşlerinin alındığı bu çalışmada araştırmacı çalışma yaptığı okulda özel eğitim sınıfı

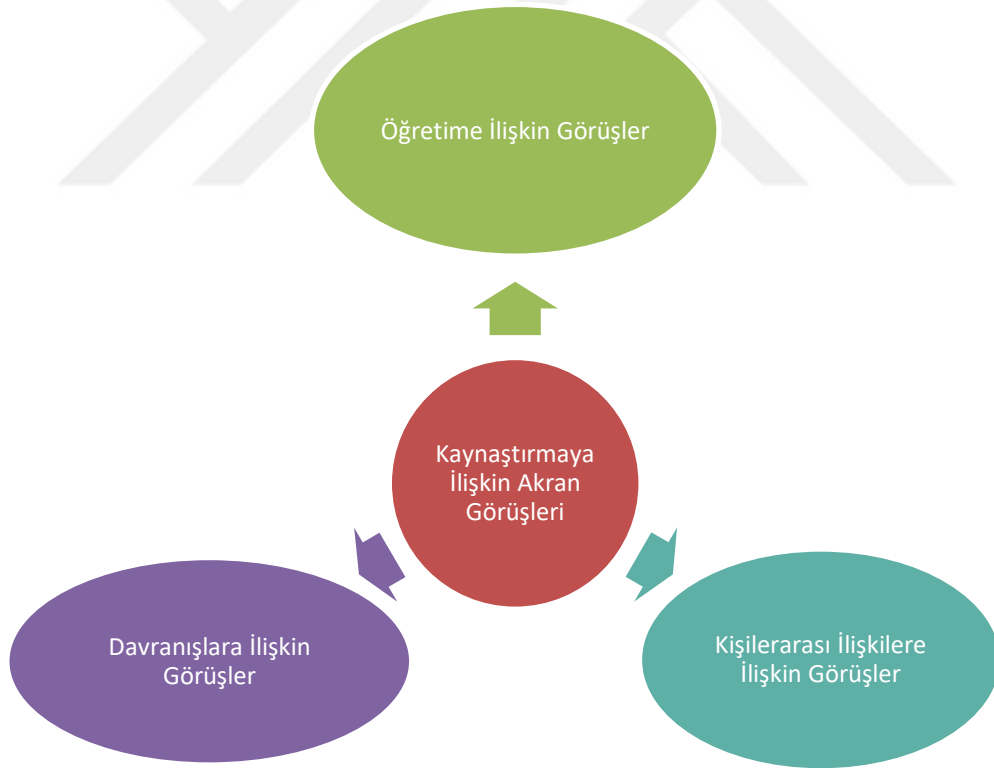
öğretmenliği yapmakta olup öncesinde hem lisans hem de yüksek lisans düzeyinde gerek alanla gerekse nitel araştırmalarla ilgili dersler almıştır. Uzun dönemli projelerde de çalışmalara dâhil olan araştırmacı görüşme/mülakat hazırlama ve değerlendirilmesinde etkin bir kişidir. Araştırmacının bir devlet okulunda öğretmen olması, eğitim verdiği sınıflardaki kaynaştırma öğrencilerini ve akranlarıyla ilişkilerini yakından gözlemlene fırsatı yakalamasını sağlamıştır. Araştırmacı ayrıca normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencisi olan akranlarını nasıl algıladıklarını betimleme görevine yönelik bir sorumluluk da hissetmektedir.

Üçüncü Bölüm

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde görüşme yapılan öğrencilerden toplanan araştırma bulguları yer almaktadır. Bulgular görüşme formundaki soruların sıralanışı göz önüne alınarak sunulmuştur. Görüşme formundaki her soru tek tek irdelenmiş ve daha anlaşılır olması için tablolaştırılmıştır. Araştırmacı görüşme soruları ve bulgular kapsamında 3 ana tema belirlemiş ve bulguları bu temalar altında belirtmiştir. Ana temalar Şekil 3'te gösterildiği gibi; Öğretime İlişkin Görüşler, Kişilerarası İlişkilere İlişkin Görüşler ve Davranışlara İlişkin Görüşler olarak belirlenmiştir.

Şekil 3. Bulgulara ilişkin ana temalar.

Tema 1: Öğretime İlişkin Görüşler

1. Aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili düşünceler/ailenin düşünceleri
2. Aynı olanaklara sahip olma hakkındaki düşünceler
3. Aynı ders ve konuları işlemenin başarıya etkisi
4. Aynı okula devam ederek yaşamda gerekli bilgi ve becerilerin kazanılıp kazanılamayacağı
5. Başarılı/mutlu olunan dersler
6. Öğretmen dışında yardımcı görevli olup olmaması varsa nasıl yardımcı olduğu
7. Teneffüslerde neler yapıldığı/nasıl beslenildiği
8. Sınıf ortamının uygunluğu

Tema 2: Kişilerarası İlişkilere İlişkin Görüşler

1. Sınıf arkadaşlarıyla ilişkiler
2. Öğretmeniyle ilişkiler
3. Sıra arkadaşıyla (varsa) ilişkiler
4. En yakın arkadaşının olup olmaması

Tema 3: Davranışlara İlişkin Görüşler

1. Rahatsız edici, dikkat dağıtan problem davranışların olup olmaması
2. Problem davranışların sadece kaynaştırma öğrencisi tarafından sergilenip sergilenmemesi
3. Problem davranışların nedenleri
4. Sınıf kurallarının problem davranışlara etkisi
5. Yaşanan sorunların çözümüne yönelik öneriler

Belirlenen temalar ve alt temalara ilişkin bulgular görüşme soruları üzerinden tablolastırılarak verilmiş ve yorumlanmıştır. Bulguların yorumlanma sırası görüşme sorularının sırasına göre verilmiştir.

“Öğretime İlişkin Görüşler” Temasına (Tema 1) Ait Bulgular

Öğrencilere ilk olarak “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili neler düşünüyorsun? Ailen neler düşünüyor?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 6 ve Tablo 7’ de görülmektedir.

Tablo 6

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili neler düşünüyorsun?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Birlikte eğitim almaktan mutluyum	6
Birlikte ya da ayrı eğitim almamız beni etkilemiyor	7
Birlikte eğitim almamalıyız, o farklı bir okulda kendisi gibi öğrencilerle birlikte eğitim almalı	7
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 6’da görüldüğü gibi görüşmeye katılan öğrencilerden 6’sı (Ö2, Ö4, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarıyla aynı sınıfta eğitim almaktan memnun olduklarını, yardımlaşarak kendilerini iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu öğrencilerden olumlu görüş bildirenlerin 4 tanesinin kız olması dikkat çekicidir. Öğrencilerden 7’si (Ö1, Ö3, Ö5, Ö7, Ö13, Ö16, Ö17) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarıyla aynı sınıfta olmanın onlar için sorun olmadığını ama bir katkısının da olmadığını belirtmişlerdir. Yine öğrencilerden 7’si (Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö18, Ö19, Ö20) kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta olmamaları gerektiğini, onun farklı bir sınıfta farklı bir eğitime tabi olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Normal gelişim gösteren bu öğrencilerin kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarını kendilerinden farklı algıladıkları ve onların seviyelerine göre eğitim görmesi gerektiğini düşündükleri anlaşılmıştır. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının ayrı eğitim alması yönünde görüş bildiren öğrencilerin hepsi 3. sınıf öğrencisidir. 4. sınıf öğrencilerinin bir kısmı kaynaştırma öğrencisinin birlikte ya da ayrı eğitim almasının kendilerini etkilemediğini düşünmekle beraber çoğunun kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının birlikte eğitim alması yönünde görüş bildirirken olumsuz görüş bildirenlerin hepsi 3.sınıf öğrencileridir. Bu bulguya göre sınıf seviyesine göre kaynaştırma hakkındaki görüşlerin farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılabilir. Sınıf

seviyesi kaynaştırmada önemlidir. Ayrıca olumlu görüş bildiren 4. sınıf öğrencileri kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarıyla 4 yıldır birlikte eğitim görürken olumsuz görüş bildiren öğrenciler en fazla 3 yıldır birlikte eğitim almaktadır. Birlikte eğitim görme süresinin de kaynaştırmada önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Öğrencilere “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili neler düşünüyorsun?” sorusu sorulmuş, soruya 3-P öğrencisi Ö18; “*Bence farklı bir sınıfta eğitim almalı çünkü ya sanki o bizden biraz bi farkı var gibi geliyo bana.*” derken Ö1; “Farklı sınıfta eğitim olmalı ya derslerden geri kalıyoruz.” demiştir. 4-A sınıfından Ö7 ise bu soruya; “*Hiç kimseye zararı yok ona yardım ettiğimde kendimi daha iyi hissediyorum.*” şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 7

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili ailen neler düşünüyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Ailem de benim gibi aynı sınıfta olmamızdan memnun	10
Ailemin ne düşündüğü hakkında bir fikrim yok	8
Ailem onun ayrı eğitim alması gerektiğini düşünüyor	2
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğrencilerden 10 tanesi (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö12, Ö17) ailesinin kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta olmasından memnun olduğunu, ona yardımcı olmaları gerektiğini söylediklerini belirtmiştir. Görüşülen öğrencilerden 8 tanesi (Ö8, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14, Ö16, Ö18, Ö19) ailesinin bu konuda hangi düşüncelere sahip olduğunu bilmediğini, bu konuyu evde konuşmadıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerden 2’si (Ö15, Ö20) ailesinin kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta olmasından rahatsız olduğunu, kaynaştırma öğrencisi arkadaşının farklı bir eğitime tabi olması gerektiğini söylediğini belirtmiştir. Tablo 6’da kaynaştırma öğrencisiyle eğitim almaktan memnun olan 6 öğrenci olmasına karşın Tablo 7’de 10 öğrenci ailesinin bu görüşte olduğunu belirtmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki normal gelişim gösteren öğrenciler, ailelerinin kendilerine göre kaynaştırma öğrencilerine daha pozitif baktığını düşünmektedir. Olumlu görüş bildiren 10 öğrenciden 8’i 4. sınıf öğrencisidir. 3. sınıf öğrencileri fikir beyan etmezken 4. sınıf öğrencileri

ailelerinin kaynaştırma öğrencisi olan akranlarıyla aynı sınıfta olmalarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Buna göre sınıf seviyesi kaynaştırmada önemlidir. 4. sınıfta eğitim gören kaynaştırma öğrencisi bedensel engelli iken 3. sınıfta eğitim gören kaynaştırma öğrencisi hafif zihinsel engellidir. Sınıfında bedensel engelli kaynaştırma öğrencisi bulunan öğrenciler hafif zihinsel engelli kaynaştırma öğrencisi bulunan öğrencilere göre daha olumlu görüş bildirmiştir. Bu da engel durumunun kaynaştırmada önemli olduğunu göstermektedir.

Öğrencilere “Kaynaştırma eğitimi alan arkadaşının seninle aynı olanaklara sahip olması gerektiğini düşünüyor musun? Neden?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 8’ de görülmektedir.

Tablo 8

Öğrencilerin “Kaynaştırma eğitimi alan arkadaşının seninle aynı olanaklara sahip olması gerektiğini düşünüyor musun? Neden?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Evet, Çünkü hepimiz insanız ve eğitim almak onun da hakkı	14
Fikrim yok, bilmiyorum	2
Hayır, çünkü bizim gibi eğitim almayı hak etmiyor	2
Cevaplar Toplamı	18

Tablo 8’de görüldüğü gibi görüşülen öğrencilerden 14’ü (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö15, Ö17, Ö18, Ö20) kaynaştırma eğitimi alan arkadaşlarının aynı imkânlarla sahip olmasını anlayışla karşılıyor, aynı sınavlara girmeleri gerektiğini düşünmekteyken öğrencilerden 2 tanesi (Ö3, Ö11) bu konuda bir fikrinin olmadığını belirtmektedir. Görüşülen öğrencilerin 2’si (Ö14, Ö16) aynı olanaklara sahip olmalarının doğru olmadığını, dersin işlenişini bozduğu için ona farklı olanaklar sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca aynı olanaklara sahip olmanın kaynaştırma öğrencisinin başarısını olumsuz yönde etkileyeceği de vurgulanmıştır. Olumsuz görüş bildiren öğrencilerin ikisi de erkek olması, kız öğrencilerin neredeyse hepsinin olumlu görüş bildirmesi kaynaştırmada cinsiyetin önemli olduğunu göstermektedir.

Görüşülen öğrencilerden Ö16 (3-P) “Yani şimdi o da bizimle aynı sınava girse bilemiyo bizim de sınıfımızın puanı düşüyor o yüzden de yani girmemesini düşünüyorum.” şeklinde konuşurken 4-A öğrencisi Ö7 “Aynı sınavlara giriyor

bence onun beyninde hiç bi sorun yok bize bizim gibi başarılı olabilir.” demiştir. Görüşmeler sırasında Ö6 ve Ö19 bu soruya cevap vermemişlerdir.

Öğrencilere üçüncü olarak “Sence kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı dersleri ve aynı konuları işlemek onun başarısını nasıl etkiliyor?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9

Öğrencilerin “Sence kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı dersleri ve aynı konuları işlemek onun başarısını nasıl etkiliyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Biraz daha çabalarsa daha başarılı olabilir	6
Başarısını etkilediğini düşünmüyorum	4
Engeli derslerini olumsuz etkiliyor	10
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 9’da görüldüğü gibi görüşülen öğrencilerin 6’sı (Ö1, Ö4, Ö6, Ö8, Ö11, Ö20) kaynaştırma öğrencisinin sınıfla hemen hemen aynı seviyede başarılı olduğunu, biraz daha çabalarsa daha fazla başarılı olabileceğini belirtmektedir. Öğrencilerin 4’ü (Ö2, Ö9, Ö10, Ö15) aynı dersleri ve konuları işlemenin kaynaştırma öğrencisinin başarısını pek fazla etkilemediğini ifade etmektedir. Öğrencilerden 10 tanesi (Ö3, Ö5, Ö7, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19) kaynaştırma öğrencisinin engeli yüzünden daha başarısız olduğunu belirtmektedir. Ayrıca görüşülen öğrencilerden bedensel kaynaştırma öğrencisiyle öğrenim gören öğrenciler arkadaşlarının sadece bedensel olarak problemlili olduğunu, zihinsel bir sıkıntısının olmadığını belirtmişlerdir. Engelinin derslerini olumsuz etkilediği yönünde görüş bildiren öğrencilerin çoğunun sınıfında hafif zihinsel engelli kaynaştırma öğrencisi bulunan 3. sınıf öğrencileri olması engel durumunun kaynaştırmada önemli olduğunu göstermektedir.

4-A öğrencisi Ö3 bu soruda “*O zorlanıyordur neden çünkü hani bazen çok sesi çıkmıyo çok bi de kısa boylu ya çok sesi kısık tuvaleti geldiğinde annesini arayıp annesi tuvalete götürüyo onu.*” diyerek arkadaşının engelinin derslerini olumsuz etkilediğini ifade ederken yine aynı sınıftan Ö9 “*Yani bence o problemi etkilemiyordur yani onun derslere yansıtacağını zannetmiyorum.*” diyerek arkadaşının etkilenmediğini dile getirmiştir.

Öğrencilere dördüncü olarak “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın senin devam ettiğin okula devam ederek yaşamında gerekli bilgi ve becerileri kazanabilir mi? Neden?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 10’da görülmektedir.

Tablo 10

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın senin devam ettiğin okula devam ederek yaşamında gerekli bilgi ve becerileri kazanabilir mi? Neden?” Sorusuna Verdileri Cevaplar

Cevaplar	f
Çabalarsa belki kazanabilir	13
Engeli yüzünden tam olarak kazanamaz	5
Kazanamaz çünkü o bizden farklı	2
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 10’da görüldüğü gibi görüşülen öğrencilerden 13 tanesi (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö16, Ö19, Ö20) kaynaştırma öğrencisinin çabaladığı takdirde yaşamında ihtiyacı olan bilgi ve becerileri kazanabileceğini belirtmektedir. Öğrencilerden 5 tanesi (Ö10, Ö12, Ö14, Ö17, Ö18) engeli sebebiyle ne kadar çabalasa da tam olarak kazanamayacağını ifade etmektedir. Öğrencilerin 2’si ise (Ö13, Ö15) hiçbir şekilde kazanamayacağını çünkü verilen eğitimin kaynaştırma öğrencisine faydalı olmadığını vurgulamışlardır.

Kaynaştırma öğrencisi arkadaşlarının kendileri gibi yaşamlarında gerekli bilgi ve becerileri kazanıp kazanamayacağı sorulduğunda 4-A öğrencisi Ö7 “Kazanabilir mesela üniversiteye gidebilir orda takdir falan ödül falan kazanabilir.” cevabını vermiştir.

Öğrencilere beşinci olarak “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın hangi derslerde daha başarılı/mutlu?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 11’de görülmektedir. Görüşülen öğrencilerden bazıları başarılı ve mutlu olunan dersleri ayrı ayrı ele alırken bazıları aynı kategoride değerlendirmiştir. Çalışmanın bulguları düzenlenirken başarılı olunan dersler baz alınarak yorumlama yapılmış, mutlu olunan dersler ayrı tablo halinde verilmemiştir.

Tablo 11

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın hangi derslerde daha başarılı/mutlu?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Matematik	6
Türkçe	5
Resim	2
Müzik	1
Trafik	1
Sosyal Bilgiler	1
Hayat Bilgisi	1
Hepsi	1
Hiçbiri	2
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 11’de de görüldüğü gibi görüşme yapılan öğrencilerden 6 tanesi (Ö1, Ö3, Ö4, Ö12, Ö14, Ö19) kaynaştırma olan arkadaşlarının Matematik dersinde daha başarılı ve mutlu olduğunu düşünürken öğrencilerden 5’i (Ö2, Ö5, Ö8, Ö9, Ö20) arkadaşlarının Türkçe dersinde daha başarılı ve mutlu olduğunu düşünmektedir. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarını Ö7 ve Ö11 Resim dersinde, Ö13 Müzik dersinde, Ö10 Trafik dersinde, Ö6 Sosyal Bilgiler dersinde ve Ö16 Hayat Bilgisi dersinde daha başarılı ve mutlu görmektedir. Ö15 kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının bütün derslerde başarılı ve mutlu olduğunu düşünürken, Ö17 ve Ö18 bütün derslerde başarısız ve mutsuz olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerden alınan görüşlerin Türkçe ve Matematik derslerinde yoğunlaştığı söylenebilir.

Öğrencilere sekizinci olarak “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmenin dışında yardımcı olan bir görevli var mı? Varsa nasıl yardımcı oluyor? Bu konuda neler düşünüyorsun?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmenin dışında yardımcı olan bir görevli var mı? Varsa nasıl yardımcı oluyor? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Sınıf arkadaşları olarak biz yardım ediyoruz, başka bir yardımcıya gerek olduğunu düşünmüyorum	6
Yardımcı bir görevli yok, dersleri anlamasında yardımcı olacak bir görevli olsa iyi olur	12
Destek Eğitim Odasına gidiyor ama yetersiz olduğunu düşünüyorum	2
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 12’de görüldüğü gibi görüşülen öğrencilerden 6 tanesi (Ö3, Ö7, Ö8, Ö16, Ö17, Ö19) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına derslerde ve teneffüslerde yeterince yardımcı olduklarını bunun dışında bir yardımcı görevliye ihtiyaç duymadıklarını belirtmektedir. Görüşme yapılan öğrencilerden 12’si (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö20) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına öğretmenleri dışında yardımcı olacak bir görevlinin olmadığını ifade ederek arkadaşlarının özellikle derslerde yaşadığı sıkıntıları aşması için bir görevliye ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin 2’si (Ö14, Ö18) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının Destek Eğitim Odasına gittiğini oradaki öğretmenler tarafından yardım aldığını fakat bunun da yetersiz olduğunu söylemişlerdir.

Görüşülen öğrencilerden Ö14 “*Var da bi yere götürüyoruz onu eğitim için. Birinin yardımcı olması gerekir çünkü fazla kişi olmayınca sıkılıyor canı.*” diyerek Destek Eğitim Odasından bahsetmektedir. Ö9 ise görüşme sırasında “*Koridorda bekleyen öğretmenler düştüğü zaman yardımcı oluyorlar*” diyerek nöbetçi öğretmenlerin yardım ettiğini ifade etmektedir.

Öğrencilere yedinci olarak “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın teneffüslerde neler yapıyor?” sorusu sorulmuştur ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 13’te görülmektedir.

Tablo 13

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın teneffüslerde neler yapıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Teneffüslerde bazen dışarı çıkıyor, oyun oynuyor bazen de sınıfta oturuyor.	19
Teneffüste ne yaptığı hakkında bir fikrim yok.	1
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 13’te görüldüğü gibi öğrencilerden sadece bir tanesi (Ö16) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının teneffüslerde ne yaptığıyla ilgili fikri olmadığını belirtmiştir. Diğer öğrencilerin hepsi kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının teneffüslerde kendileri gibi bazen okulun bahçesine çıktığını, oyun oynadığını söylemişlerdir. Yine aynı öğrenciler arkadaşlarının bazı günler sınıfta kalmayı tercih ettiğini, sınıfta da bazen ders içinde yetiştiremediği dersleri tamamladığını bazen de etkinlik yaptığını ifade etmişlerdir. Soruya cevap veren öğrencilerden Ö3 “*O bazen sınıfımızda oturuyo bazen de dışarıda arkadaşlarımızla beraber geziyo onun bi aleti var onunla beraber geziyo*” şeklinde görüş bildirirken, Ö18 “*Teneffüslerde dediğim gibi bazı arkadaşlar onu .....’i seven arkadaşları .....’le oyun oynuyorlar böyle bazen yakın zamanlarda da olmuştu bi kavga yaşandı Buse diye bi çocuk .....’in gözüne vurmuştu gözlüğü kırılmış şurası şey kanamıştı ..... böyle kötü durum olunca hırçınlaşıyo ve arkadaş olmayınca*” şeklinde görüş bildirmiştir.

Tablo 14

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın nasıl besleniyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Sağlıklı besleniyor, çoğu zaman evden getiriyor bazen de kantinden alıyor	20
Cevaplar toplamı	20

Tablo 14’e bakıldığında öğrencilerin hepsinin kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının sağlıklı beslendiğini düşünmektedir. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşları beslenmesini genelde evden getirmekte bazen okul kantininden poğaçalar almaktadır. Görüşme yapılan öğrencilerden Ö15, Ö18 ve Ö17 kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının her ders yemek yediğini belirtmiştir.

Ö18 ayrıca “*Bence sağlıklı besleniyo çünkü derste bile yani dersi dinlemese de yemek yiyo öğretmenimiz yemek yemeye kızıyo falan ama dinlemiyo yani.*” diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Öğrencilere, “Sence sınıf ortamı kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın için uygun mu? Neden?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 15’te görülmektedir.

Tablo 15

Öğrencilerin “Sence sınıf ortamı kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın için uygun mu? Neden?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Uygun çünkü herhangi bir sıkıntısı yok	11
Daha uygun hale getirilebilir	4
Uygun değil çünkü zarar görebilir.	5
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 15’e bakıldığında görüşme yapılan öğrencilerden 11 tanesinin (Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö17, Ö20) sınıf ortamının kaynaştırma öğrencisi arkadaşları için uygun olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerden 4 tanesi (Ö1, Ö11, Ö15, Ö18) koşulların yeterince iyi olmadığını ortamın daha uygun hale getirilebileceğini belirtmişler, 5 tanesi ise (Ö2, Ö3, Ö4, Ö8, Ö19) ortamlarının kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşları için pek de uygun olmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Görüşleri alınan öğrencilerden Ö3 “*Uygun değil çünkü merdivenlerden .... giderken böyle inip çıkması zor oluyo 2-3 kişi onu taşıyıp da indiriyorlar.*” derken, Ö5 “*Ya biz zaten ....için en üst kattan en alt kata indik 4 senedir orda öğretim görüyoruz, uygun yani.*” demiştir. 3-P sınıfı öğrencileri genel olarak ortamın uygun olduğunu düşünürken 4-A sınıfı öğrencileri ortopedik engelli arkadaşlarının sınıf ortamının daha elverişli hale getirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. 3-P sınıfı öğrencilerinden bazıları ise sınıf ortamının daha neşeli olması gerektiği kanısındadırlar.

“Kişilerarası İlişkilere İlişkin Görüşler” Temasına (Tema 2) Ait Bulgular

Öğrencilere dokuzuncu soru olarak ““Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına sınıf arkadaşların nasıl davranıyor?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo16’ da görülmektedir.

Tablo 16

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına sınıf arkadaşların nasıl davranıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Çok güzel davranıyorlar, yardım ediyorlar	11
Bazıları iyi davranıyor, bazıları kavga ediyor	8
Kötü davranıyorlar, itip kakıyorlar	1
Cevaplar Toplamı	20

Tablo16’da görüldüğü gibi görüşülen öğrencilerden 11’i (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö15, Ö19, Ö20) sınıftaki arkadaşlarının kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına çok iyi davrandıklarını, ona yardımcı olmaya çalıştıklarını, birlikte oyun oynadıklarını ve onunla ilgilendiklerini belirtmektedir. Öğrencilerden 8 tanesi (Ö6, Ö7, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö17, Ö18) sınıftaki bazı arkadaşlarının kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına kötü davrandığını, onunla kavga ettiklerini; bazı arkadaşlarının ise iyi davrandığını ifade etmektedir. Öğrencilerden 1 tanesi ise (Ö11) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının sınıftaki arkadaşları tarafından itilip kakıldığını, kötü muamele gördüğünü belirtmektedir.

Sınıf arkadaşlarının kaynaştırma öğrencisi olan akranlarına iyi davrandığını, yardım ettiğini söyleyen 11 öğrenciden 8’i 4. sınıf öğrencisidir. Yani 4. sınıf öğrencileri kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının sosyal kabul düzeyinin yüksek olduğunu düşünmektedir. Olumsuz görüş bildirenlerden 3. sınıf öğrencilerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Araştırma göstermiştir ki sınıf seviyesinin arttıkça sosyal kabul düzeyi de artmaktadır. Yine araştırmanın bu bulgularına bakıldığında kız öğrencilerinin daha olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Buradan da yine cinsiyet faktörünün kaynaştırmada önemli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

3-P sınıfı öğrencisi Ö18 “Bazıları onlarla .....’le oyun oynuyo böyle onu sevindirmeye çalışıyo ama işte .....’le birisi oynamadığı zaman ..... böyle hırçınlaşıyo yani benimle oynayın derken döverek yapıyo bunu bazıları da yani ....’i anlamıyo. Onu o ....’i. .... onları dövdüğü zaman bazıları .....’in üstüne yürüyo.” şeklinde görüş bildirirken 4-A sınıftan Ö4 “Yani hepsi onunla ilgileniyo böyle mesela tenefüse çıkartıyoruz beraber onla oyun oynuyoruz.”veÖ1 de “Çok uu çok yardım ediyoruz sınıfça hiç alay falan etmiyoruz yardımlaşarak onun üzüntüsünü arttırmamaya çalışıyoruz.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Öğrencilere “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmenin nasıl davranıyor?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 17’de görülmektedir.

Tablo 17

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmenin nasıl davranıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Oldukça hoşgörülü, iyi davranıyor. Hiç kızmıyor. Yardımcı oluyor	13
Bize nasıl davranıyorsa ona da aynı şekilde davranıyor	3
Yaramazlık yapınca kızıyor, ceza veriyor	4
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 17’ye göre görüşülen öğrencilerden 13’ü (Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17, Ö20) öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına hoşgörülü ve iyi davrandığını, hiç kızmadığını belirtmektedir. Öğrencilerden 3’ü (Ö3, Ö5, Ö7) öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına kendilerine davrandığı gibi davrandığını ifade etmektedir. Öğrencilerden 4’ü (Ö8, Ö14, Ö18, Ö19) öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşları yaramazlık yaptığında bağırıldığını, kızıldığını, ceza verdiğini belirtmektedir.

Öğrencilere,“Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına sıra arkadaşı (varsa) nasıl davranıyor?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 18’ de görülmektedir.

Tablo 18

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına sıra arkadaşı (varsa) nasıl davranıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
En ön sırada tek başına oturuyor	20
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 18’de görüldüğü gibi öğrencilerin hepsi kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının öğretmene en yakın sırada ve tek başına oturduğunu, dolayısıyla sıra arkadaşının olmadığını belirtmektedir.

Öğrencilere onuncu soru olarak “Kaynaştırma Öğrencisi Olan Arkadaşının En Yakın Arkadaşı (Varsa) Kim?” sorusu sorulmuştur ve öğrencilerden çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 19’da görülmektedir.

Tablo 19

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının en yakın arkadaşı (varsa) kim?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
En yakın arkadaşı İrem	9
Bilmiyorum, fikrim yok	3
Hiç yakın arkadaşı yok	8
Cevaplar Toplamı	20

Tablo 19’da görüldüğü gibi görüşme yapılan öğrencilerden 9 tanesi (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö15) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının bir tane yakın arkadaşı olduğunu ve onun da İrem isimli öğrenci olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerden 3’ü (Ö1, Ö12, Ö19) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının çok yakın arkadaşının olup olmadığını bilmediklerini ifade etmektedir. Öğrencilerin 8’i (Ö11, Ö13, Ö14, Ö16, Ö17, Ö18, Ö20) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının hiç yakın arkadaşı olmadığını genelde yalnız olduğunu belirtmektedir. 4. sınıf öğrencileri kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının en yakın arkadaşının İrem isimli öğrenci olduğunu söylerken, 3. sınıf öğrencileri yakın arkadaşının olmadığını ifade etmiştir. Sınıf seviyesinin kaynaştırma öğrencisinin yakın arkadaşlık kavramına etkisi olduğu bu bulgudan ulaşılabilecek bir sonuçtur. Yine çalışmanın bu bulgusuna bakılarak engel

durumunun kaynaştırmaya etkisi değerlendirilebilir. Çünkü bedensel engelli kaynaştırma öğrencisinin en yakın arkadaşı bulunurken hafif zihinsel engelli kaynaştırma öğrencisinin en yakın arkadaşı bulunmamaktadır.

“Davranışa İlişkin Görüşler” Temasına (Tema 3) Ait Bulgular

Öğrencilere “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın seni ve öğretmenini rahatsız eden, dersin işlenişi sırasında dikkatinizi dağıtan problem davranışlar sergiliyor mu?” sorusu sorulmuştur ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 20’de görülmektedir.

Tablo 20

Öğrencilerin “Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın seni ve öğretmenini rahatsız eden, dersin işlenişi sırasında dikkatinizi dağıtan problem davranışlar sergiliyor mu?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Evet beni ve öğretmenimi rahatsız eden davranışlar sergiliyor	9
Beni rahatsız etmiyor ama arkadaşlarımı ediyor	1
Hayır beni ya da öğretmenimi rahatsız eden bir şey yapmıyor	10
Cevaplar Toplamı	20

Görüşülen öğrencilerden 9 tanesi (Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20) kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının kendilerini ve öğretmenlerini rahatsız ettiğini, dersin işlenişini bozduğunu, dikkatlerinin dağıldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerden Ö14 kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının kendisini rahatsız etmediğini ama dersin işlenişi sırasında dikkat dağıtan problem davranışları sergilediğini söylemiştir. Diğer 10 öğrenci ise (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10) arkadaşlarının herhangi bir problem davranışının olmadığını kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarından hiç rahatsız olmadıklarını ifade etmişlerdir. Kendisini ve öğretmenini rahatsız eden problem davranışlar sergilediğini söyleyen öğrencilerin hepsi 3. sınıfa gitmektedir ve kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşları hafif zihinsel engellidir. 4. sınıfa giden ve bedensel engelli kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta eğitim gören öğrenciler ise arkadaşlarının kendilerini veya öğretmenlerini rahatsız edecek herhangi bir problem davranış sergilemediğini ifade etmiştir. Bu bulguya dayanarak engel durumunun problem davranışa etkisi hakkında yorum yapılabilir. Çalışmanın bu bulgusu göstermiştir ki engel durumu kaynaştırma için önemlidir. Bundan sonraki

sorular problem davranış sergilendiği yönünde görüş bildiren öğrencilere sorulmuş, diğer 10 öğrenciye sorulmamıştır. Görüşme yapılan öğrencilere “Bu tür davranışlar sadece kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın tarafından mı sergileniyor?” sorusu sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21

Öğrencilerin “Bu tür davranışlar sadece kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın tarafından mı sergileniyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Başka öğrenciler de var ama en çok o sergiliyor	3
Evet sadece o böyle problem davranışlar sergiliyor	7
Cevaplar toplamı	10

Tablo 21’de görüldüğü gibi görüşülen 10 öğrenciden 3’ü (Ö13, Ö14, Ö17) sınıfta problem davranış gösteren başka öğrencilerin de bulunduğunu ama yine de en çok problem davranışın kaynaştırma öğrencisi tarafından sergilendiğini belirtmiştir. Yine öğrencilerden 7 tanesi (Ö11, Ö12, Ö15, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20) problem davranışların sadece kaynaştırma öğrencisi tarafından sergilendiğini ifade etmişlerdir. Görüşülen öğrencilere “Arkadaşlarının sergilediği bu tür davranışlara örnek verir misin?” sorusu sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22

Öğrencilerin “Arkadaşlarının sergilediği bu tür davranışlara örnek verir misin?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Başkalarının eşyalarını izinsiz alıyor	3
Ders esnasında konuşuyor	1
Tahtanın önüne geçip tahtayı görmemi engelliyor	2
Poşet alıp ağzında döndürerek patlatıyor	1
Ders esnasında çantasını düzeltiyor	1
Derste yemek yiyor	1
Derste bizi güldürüyor	1
Cevaplar toplamı	10

Tablo 22’de görüldüğü gibi öğrencilerden bu soruya ilişkin çeşitli cevaplar alınmıştır. Görüşme yapılan öğrenciler kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının problem davranışlarına örnek olarak; ders esnasında konuştuğunu, başkalarının eşyalarını izinsiz aldığını, tahtaya kalkarak tahtayı görmelerini engellediğini, derste yemek yediğini, sınıf arkadaşlarını güldürdüğünü, ders esnasında uzun süre çantasını düzelttiğini ve poşet patlattığını söylemişlerdir. Buna ilişkin Ö17 “*Evet ya dersteyken hep çantasını düzeltiyö, iki saat örtü filan düzeltiyö, ayağa kalkıyo, güliyo, bi şeyler yapıyo dikkatini dağıtıyo herkesin.*” şeklinde görüş bildirirken Ö18 “*Mesela öğretmen ders anlatıyo İ... suluğuyla oynuyo suluğunu yere düşürüyo su döküyo, yemek yiyo. Bunun gibi hep şeyler yapıyo hep hareketli böyle.*” demiş Ö12 “*Bazen kalkıyo ayağa öğretmen tahtaya bi şey yazıyo göremiyorum onları öğretmenin yazdıklarını göremiyorum. Arkadaşlarım da göremiyo bazen şey bizim dikkatimizi dağıtıyo.*” demiştir.

Öğrencilere “Yaşadığınız problem davranışların nedenleri neler olabilir?” sorusu sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 23’te gösterilmiştir.

Tablo 23

Öğrencilerin “Yaşadığınız problem davranışların nedenleri neler olabilir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Canı sıkıldığı için	3
Oyun oynamak istediği için	4
O bizden farklı olduğu için	1
Bilmiyorum	2
Cevaplar toplamı	10

Tablo 23’te görüldüğü gibi öğrencilerin 3’ü (Ö12, Ö16, Ö17) kaynaştırma öğrencisinin canı sıkıldığı için problem davranışlar sergilediğini belirtmiş, 4 tanesi ise (Ö20, Ö13, Ö14, Ö18) oyun oynamak için bu yola başvurduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerden Ö15 kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının farklı olduğu için böyle davrandığını düşünürken Ö11 ve Ö19 bu davranışların sebebini bilmediklerini söylemişlerdir. Görüşülen öğrencilere “Öğretmenin sınıf içi kuralları belirlemesi ya da belirlememesi bu davranışları nasıl etkiler?” sorusu sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Öğrencinin sınıf kurallarını tam olarak anlayabilmesi için araştırmacı örnek sınıf kurallarından bahsederek sınıf öğretmenin sınıfı bu tarz kurallar koyup koymadığı sorulmuş daha sonra da araştırmacının asıl sorusu olan sınıf kurallarının problem davranışlara etkisini, problem davranışın azalmasına katkı sağlayıp sağlamadığı öğrenilmek istenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerden alınan cevaplar ve cevapların frekans dağılımları Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24

Öğrencilerin “Öğretmenin sınıf içi kuralları belirlemesi ya da belirlememesi bu davranışları nasıl etkiler?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Kuralların olması sorunları azaltmıyor, kurallar etkili değil	5
Kuralları faydalı buluyorum, kurallara uyuyorum	2
Bilmiyorum	3
Cevaplar toplamı	10

Tablo 24’te görüldüğü gibi görüşülen öğrencilerin yarısı (Ö12, Ö13, Ö14, Ö18, Ö19) öğretmenin belirlediği sınıf içi kuralların etkili olmadığını düşünmektedir. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının kurallar olsa da bu kurallara uymadığı fikrindedirler. Görüşme yapılan öğrencilerin Ö15 ve Ö16 ise sınıf içi kuralları faydalı bulduğunu, kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının da bu kurallara uyduğunu düşünmektedirler. Ö11, Ö17 ve Ö20 ise sınıf kurallarının etkililiği hakkında fikre sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Görüşülen öğrencilere “Yaşanan sorunların çözümüne yönelik önerilerin neler?” sorusu sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25

Öğrencilerin “Yaşanan sorunların çözümüne yönelik önerilerin neler?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	f
Ona devamlı yardımcı olacak bir görevli olmalı	1
Ona yardımcı olmalı hoşgörülü davranmalıyız	3
Başka bir okula gitmeli, kendisi gibi olan öğrencilerle eğitim almalı	2
Onun gibi öğrenciler başka bir sınıfta eğitim almalı	3
Ne yapılabilir bilmiyorum	1
Cevaplar toplamı	10

Tablo 25’te görüldüğü gibi görüşülen öğrencilerden yaşanan problem davranışların çözümüne yönelik pek çok öneri gelmiştir. Öğrencilerden Ö13 kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına devamlı yardım edecek bir görevlinin olmasının sorunları azaltacağını düşünmektedir. Ö14, Ö16 ve Ö20 ise kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına karşı daha hoşgörülü ve yardımsever olduklarında bu sorunların olmayacağı görüşündedirler. Ö12, Ö17 ve Ö18 kaynaştırma öğrencisinin ayrı bir sınıfta eğitim alması gerektiğini düşünürken; Ö19 ve Ö15 tamamen ayrı bir okulda özel bir eğitim alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yine görüşülen öğrencilerden Ö11 sorunların çözümü için ne yapılacağını bilmediğini söylemiştir.

Görüşülen öğrencilerden Ö17 düşüncelerini “*Ya başka bir sınıfa alabilirler İ.... gibi öğrencileri*” şeklinde dile getirirken Ö15 “*Bence onun başka bi okula gitmesi lazım sakın bi okula gitmesi lazım. Hiç kimsenin kötü davranmayacağı bi*

yer ona vurmayacağı bi yer oynayacağı bi yer” şeklinde dile getirmiştir. Yine Ö18 benzer şekilde “Bence tek ve özel bi ders almalı” demiştir.

Araştırma bulguları ve normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimi olan öğrencilere ilişkin görüşleri doğrultusunda bir takım olgulara (fenomenlere) ulaşılmıştır. Araştırma sürecinde ulaşılan bulgular Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26

Araştırma Sonucunda Elde Edilen Olgular (Fenomenler)

-
1. Sonuç: 4. sınıf öğrencileri 3. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu görüş bildirmiştir.
  1. Olgu: Kaynaştırmaya ilişkin öğrenci görüşlerinde sınıf düzeyi önemlidir.
  2. Sonuç: Her iki kaynaştırma öğrencisi de sınıfta tek başına oturmaktadır.
  2. Olgu: Yetersizlik sosyal kabul düzeyini etkilemektedir.
  3. Sonuç: Zihinsel yetersizliği olan öğrencinin ortopedik yetersizliği olan öğrenciye göre daha az arkadaşı vardır.
  3. Olgu: Yetersizlik türü sosyal kabul düzeyini etkilemektedir.
  4. Sonuç: Ortopedik yetersizliği olan öğrenci herhangi bir problem davranış sergilemezken zihinsel yetersizliği olan öğrenci sergilemektedir.
  4. Olgu: Yetersizlik türü problem davranışlar için önemlidir.
  5. Sonuç: Yetersizliği olan öğrenciyle daha uzun süre aynı sınıfta eğitim gören öğrenciler birlikte daha az eğitim görenlere göre daha olumlu görüş bildirmiştir.
  5. Olgu: Birlikte geçirilen süre kaynaştırma uygulamasında önemlidir.
-

Dördüncü Bölüm

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma

Bu bölümde; araştırmanın asıl amacına yönelik elde edilen bulguların literatürle de ilişkisi göz önüne alarak yorumlanması yer almaktadır.

Araştırmada öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşıyla aynı sınıfta eğitim görmekle ilgili ne düşündüğü sorulmuş öğrencilerin %30'u birlikte eğitim görmekten memnun olduklarını, %35'inin ise arkadaşlarının başka bir okulda eğitim görmesi gerektiğini söylemişlerdir. Benzer bir çalışmayı ortaokul öğrencileriyle yürüten Turhan (2007) çalışmasında görüşlerini aldığı öğrencilerin çoğunluğunun kaynaştırma öğrencisi olan akranlarıyla aynı sınıfta öğrenim görmek istemediğini gözlemlemiştir. Araştırmada elde edilen bulgular diğer araştırmacılar tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir (Şekercioğlu, 2010; Turhan, 2007). Ancak bazı araştırmalar bu araştırmada elde edilen bulguların aksine kaynaştırma eğitiminin özel eğitimden daha faydalı olduğu, özel gereksinimli öğrencinin kaynaştırılmasının hem kendisine hem de normal gelişim gösteren öğrencilere olumlu dönütler verdiği yönündedir (Çetinkaya, 2008; Durna, 2012). Everling (2013) ve McKenzie (2016) yaptıkları çalışmalarda özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitimin verildiği normal sınıflarda kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim almaları gerektiği ancak ilave eğitim ve desteğe ihtiyaç duyulduğu bulgularına ulaşmışlardır.

Yine öğrencilere ailelerinin bu konuyla ilgili ne düşündüğü sorulmuş %50'sinin ailesinin kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta eğitim görmelerinden memnun olduklarını, kaynaştırma öğrencisine yardımcı olması konusunda ifadeler kullandıklarını söylemişlerdir. Öncül (2003) yaptığı çalışmada kaynaştırma uygulaması yapılan bir sınıfta normal gelişim gösteren annelerin görüşlerini almış tutumlarının genel olarak olumlu olduğu, yeterli bilgiye sahip olmadıkları, edindikleri bilgileri ise çocuklarından öğrendikleri sonuçlarına ulaşmıştır. Yigen (2008) de yaptığı çalışmada yine anne babaların kaynaştırma uygulamasına

olumlu baktıkları, kaynaştırmanın toplumsallaşma ve sosyalleşme açısından faydalı olduğu görüşünde oldukları bulgularına ulaşmıştır. Burada da görülmektedir ki sınıf atmosferinin aileye yansması öğrencilerin algısına da dayanmaktadır. Normal gelişim gösteren öğrencilerden kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta olmaktan rahatsız olduğunu belirtenlerin bir kısmının ailesinin olumlu tutum içinde olduğunu belirtmesi ilginçtir. Bu durumda normal gelişim gösteren öğrenci kaynaştırma öğrencisiyle aynı sınıfta olmaktan memnun değilken ailesinin memnun olduğunu düşünmektedir. Fakat bazı ailelerin kaynaştırma öğrencilerinin kendi çocuklarının eğitimine zarar vereceği, dersin işlenişini olumsuz etkileyeceği yönünde görüş bildirdiği bulgulara da ulaşmıştır (Uysal, 1995; Türk, 2011). Bu bulgular araştırmanın bu bulgusuyla örtüşmemektedir.

Öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşıyla aynı olanaklara sahip olmakla ilgili neler düşündüğü sorulmuş, öğrencilerin %77,7'si olumlu görüş bildirmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının da insan olduğunu, eğitim almanın herkesin hakkı olduğunu ifade eden cümleler kullanmışlardır. Turhan (2007) yaptığı çalışmada tam tersi bir bulguya ulaşmış, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencileriyle aynı olanaklara sahip olmaması gerektiği yönünde görüş toplamıştır. Öğrenci görüşlerindeki bu farklılık yıla, yaşa, cinsiyete ve sınıf ortamına göre farklılık göstermiş olabilir.

Öğrencilerden kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşıyla aynı dersleri ve aynı konuları işlemenin onun başarısını nasıl etkilediği yönünde görüş alınmış, %50'sinin engelinin başarısını olumsuz etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Güleriyüz (2009) çalışmasında kaynaştırma öğrencilerinin akademik olarak akranlarına göre daha başarısız oldukları bulgusuna ulaşmıştır ve ulaştığı sonuçlar bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Öte yandan sınıfında ortopedik engeli bulunan öğrenciler kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının sadece bedensel olarak sıkıntıları olduğunu, zihinsel bir sorunu olmadığını, bu nedenle de derslerini pek etkilemediğini düşünmektedir. Sınıfında hafif düzeyde zihinsel engelli kaynaştırma öğrencisi bulunan öğrenciler ise arkadaşlarının dersi dinlemediğini, genel olarak başarısız olduğunu düşünmektedirler. Nizamoglu (2006) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine normal

öğrencilerle aynı soruları sorarak değerlendirme yaptığı ve az da olsa başarı kaydettikleri bulgusuna ulaşmıştır.

Görüşme yapılan öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının kendisiyle aynı okula devam ederek yaşamı için gerekli bilgi ve becerileri kazanıp kazanamayacağı sorulmuş ve %65'inden olumlu görüş alınmıştır. Öğrencilerin, kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının eğer yeterince çabalarsa istediği imkânlarla sahip olabileceğine inandıkları görülmektedir. Görüşme yapılan öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının hangi derslerde daha başarılı/mutlu olduğu sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Ancak verilen cevaplar arasında yoğunluğun Türkçe ve Matematik derslerinde olduğu görülmektedir. Yekta (2010) kaynaştırma öğrencilerinin görüşlerini aldığı çalışmada öğrencilerin en sevdiği derslerin genellikle Türkçe ve Matematik olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın bulgularıyla da paralellik göstermektedir. Girli ve Atasoy (2012) ise bu bulgulara tezat oluşturacak şekilde öğrenme yetersizliği ve otizmlili öğrencilerin sevdiği derslerin müzik, resim, sanat, beden gibi daha farklı dersler olduğu yönünde bulgulara ulaşmıştır. Öğrencilerin sevdiği ya da başarılı oldukları derslerin tanlarına göre farklılık gösterdiği düşünülebilir.

Öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına öğretmenin, arkadaşlarının ve varsa sıra arkadaşının nasıl davrandığı sorulmuş çeşitli cevaplar alınmıştır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu öğretmenin ve arkadaşlarının kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına çok iyi davrandığını, ona yardım ettiğini ve hoşgörülü yaklaştığını düşünmektedir. Öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarına normal öğrencilere davrandığı gibi davranması bulgusuna benzer çalışmalarda da rastlanmıştır (Yekta, 2010). Burada özellikle öğretmenin olumlu tutumunun öğrencileri de etkilediğinden bahsedilebilir (Uysal,1995). Öğretmenin kaynaştırma öğrencisine karşı olumlu tutuma sahip olması normal gelişim gösteren öğrencilerin de arkadaşlarına karşı olumlu tutum içinde olmasına ortam hazırlamaktadır. Çulhaoğlu İmrak (2009)'ın yaptığı çalışma da bu bağlamda bu çalışmayla tutarlılık göstermektedir. Kaynaştırma öğrencileri ile akranları arasındaki arkadaşlık ilişkileri kapsamında yapılan araştırmalar (Görmez ve Çiftçi Tekinarslan, 2017; Güleriyüz, 2009; Kabasakal, Girli, Okun, Çelik ve Vardarlı, 2012; Yekta, 2010) genellikle kaynaştırma öğrencisinin yalnız kaldığı,

dışlandığı hatta şiddete maruz kaldığı yönündedir. Bazı araştırmalar ise (Şahbaz, 2007) kaynaştırma öğrencisi ile normal gelişim gösteren öğrencilerin olumlu arkadaşlıklar kurduğunu, yardımlaşma duygularını destekleyerek sağlıklı bir sınıf atmosferi oluştuğunu göstermektedir. Kaynaştırma öğrencilerinin en ön sırada, öğretmen masasına yakın oturması dolayısıyla sıra arkadaşının olmaması araştırmanın bu sorusunun cevapsız kalmasına neden olmuştur. Akranlarının kaynaştırma öğrencisi hakkında olumlu tutum geliştirmesi için yapılan çalışmalar da bulunmaktadır (Bebetsos, 2014; Smith-D'arezzo ve Moore-Thomas, 2010; Zitomer, 2016).

Görüşülen öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmenin dışında yardımcı olan bir görevlinin olup olmadığı sorulmuş, eğer yoksa olmasının gerekip gerekmediği konusunda görüşleri alınmıştır. Öğrencilerin % 70'i öğretmen ve öğrenciler dışında bir görevlinin olmadığını söylemiş fakat bir yardımcının olması gerekliliğini vurgulamıştır. Mastropieri ve Scruggs (2016) kaynaştırma eğitiminde öğretmenler arası işbirliğinin önemine değinerek iki öğretmenin aynı sınıfta birlikte eğitim vermelerine dolayısıyla yardımcı öğretmenlik kavramına dikkat çekmişlerdir. Gürgür (2005) ise özellikle kaynaştırma eğitiminde sınıf öğretmenin dışında bir özel eğitim öğretmenin destek olması gerekliliğine ilişkin bulgulara ulaşmıştır. Güldü (2010) kaynaştırma uygulaması yapılan okullarda özel eğitim öğretmeni ya da özel eğitim danışmanının bulunması gerekliliği üzerinde durmuş, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasında yetersiz kaldığını vurgulamıştır. Hasanoğlu (2013) ise yine sınıf öğretmenlerinin süreç içinde kaynaştırma öğrencisine yeterince zaman ayıramadığını bu nedenle kaynaştırma uygulamasının istenilen başarıya ulaşamadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Bu çalışma sırasında öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının en yakın arkadaşının olup olmadığı varsa kim olduğu sorulmuş alınan cevaplar doğrultusunda ise bir veya hiç yakın arkadaşının olmadığı anlaşılmıştır. Bazı araştırma bulguları bu bulguyla örtüşmektedir (Girli ve Atasoy, 2012; Güleriyüz, 2009; Hasanoğlu, 2013; Margalit, Mioduser, Al-Yagon ve Neuberger, 1997; Matheson, 2009; Türk, 2011; Yekta, 2010). Metin (1992) başarılı kaynaştırma programlarıyla kaynaştırma öğrencilerinin topluma kazandırılabileceğini

vurgulamaktadır. Ancak araştırma bulguları ne yazık ki henüz gerçek anlamda “başarılı kaynaştırma” seviyesine ulaşamadığımızı gösterir durumdadır.

Normal gelişim gösteren öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan akranlarının teneffüslerde neler yaptığı sorulmuş genellikle sınıfta kaldıkları, bazen oyuna dâhil oldukları, bazen de ders esnasında yetiştiremedikleri konuları bitirmeye çalıştıkları yönünde cevaplar alınmıştır. Özellikle bedensel engeli bulunan kaynaştırma öğrencisinin engelinden dolayı bahçeye çıkmasının zor olması, ancak arkadaşlarının yardımıyla taşındığı takdirde çıktığı da bulgular arasındadır. Yine görüşmeler sırasında öğrencilere kaynaştırma öğrencisinin nasıl beslendiği de sorulmuş ve hepsinden sağlıklı beslendiğini düşündükleri cevabı alınmıştır. Normal gelişim gösteren öğrencilere göre kaynaştırma öğrencisinin beslenme açısından herhangi bir sıkıntısı bulunmamakta, diğerleri gibi besinler tüketmektedir.

Sınıf ortamının kaynaştırma öğrencisi için uygun olup olmadığı da görüşmede normal gelişim gösteren öğrencilere sorulan bir başka sorudur. Öğrencilerin %55’i sınıf ortamının kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşları için gayet uygun olduğunu düşünmektedir. Diğerleri ise sınıf ortamının daha neşeli, daha elverişli ve güvenli olması gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle ortopedik engeli bulunan kaynaştırma öğrencisinin arkadaşları sınıflarının giriş katta olması ya da asansör bulunması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Literatürde günümüz okullarının kaynaştırma uygulamaları için elverişsiz olduğu yönünde araştırmalar bulunmaktadır (Cankaya, 2010; Gök, 2013; Güzel, 2014; Şekercioğlu, 2010). Bu araştırmalar bu çalışmanın geri kalan %45’lik kısmını destekler niteliktedir.

Öğrencilere kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşlarının kendilerini rahatsız eden, dersin işlenişine engel olan problem davranışlarının olup olmadığı, bu tür davranışların sadece kaynaştırma öğrencisi tarafından sergilenip sergilenmediği, bu problem davranışların nedenlerinin ne olabileceği, sınıf kurallarının etkili olup olmadığı ve bu sorunların çözümüne ilişkin önerilerinin neler olduğu sorulmuş çeşitli cevaplar alınmıştır. Hafif düzeyde zihinsel engeli bulunan kaynaştırma öğrencisinin sınıf arkadaşları, problem davranışların varlığından söz ederken, ortopedik engeli bulunan kaynaştırma öğrencisinin sınıf arkadaşları arkadaşlarında herhangi bir problem davranış görmediklerini ifade etmişlerdir. Van Hooser (2009) çalışmasında normal gelişim gösteren öğrencilerin tutumlarını ölçmüş,

fiziksel engeli olanlara zihinsel engeli olanlardan daha olumlu tutum sergiledikleri bulgusuna ulaşmıştır. Van Hooser (2009) 'in bulgusu bu araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir.

Sadece zihinsel engeli bulunan öğrencinin akranları problem davranışların varlığından söz ettiği için son soru hafif düzeyde zihinsel engeli bulunan kaynaştırma öğrencisinin sınıf arkadaşlarına sorulmuştur. Problem davranışlar diğer araştırmalarla da benzerlik gösteren sınıf kurallarına uymama, ders esnasında gülme, konuşma, başkalarının eşyalarını izinsiz alma, başkalarının eşyalarına zarar verme, yerinde oturmama, sınıfta gezinme gibi bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır (Acar, 2000; Turhan, 2007; Uysal, 1995). Görüşülen normal gelişim gösteren öğrencilerin %70'i sınıfta başka öğrencilerin de problem davranışlar sergilediğini ama en çok kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşları tarafından bu problem davranışların sergilendiğini söylemişlerdir. Sucuoğlu ve Özokçu (2005) yaptıkları çalışmada kaynaştırma öğrencilerinin problem davranışlarının akranlarından fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır ki bu sonuç araştırma bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir. Yine Orhan (2010) çalışmasında kaynaştırma öğrencisinin normal gelişim gösteren öğrenciye nazaran daha fazla problem davranış sergilediği bulgusuna ulaşmıştır. Bu çalışmaların aksine Uysal (1995) çalışmasında normal öğrencilerin de kaynaştırma öğrencileri kadar davranış sorunları gösterdikleri, problem davranışların kaynaştırma öğrencisine özgü olmadığı bulgularına ulaşmıştır. Bu da araştırmanın bulgusuna tezat bir bulgu olarak karşımıza gelmektedir.

Öğrenciler arkadaşlarının neden böyle davrandığı konusunda ise canının sıkılması, oyun oynamak istemesi ya da engeli yüzünden böyle davranması yönünde çeşitli görüşler bildirmişlerdir. Öğrencilerin yarısı öğretmenlerinin sınıf içi kurallar belirlediğini ama bu kuralların kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşları üzerinde pek de etkili olmadığı görüşündedirler. Bazı araştırmalar göstermektedir ki; sınıf öğretmenleri sınıf kuralları belirlese de uygulamakta sorun yaşamakta, sınıf yönetiminde zorlanmakta ve dolayısıyla bu durum kaynaştırma öğrencisindeki problem davranışlarla başa çıkmayı güçleştirmektedir (Gök, 2013; Hasanoğlu, 2013; McKenzie, 2016).

Sonuç

Olgubilim çalışması olarak desenlenen bu araştırmada, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan normal gelişim gösteren öğrencilerin deneyimleri alınarak akranları için kaynaştırma öğrencisinin anlamı, yapısı ve özü anlaşılmasına çalışılmıştır. Bir bakıma normal gelişim gösteren öğrencilerin yaşam dünyasına ulaşmak hedeflenmiştir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015).

Bu çalışma kapsamında; normal gelişim gösteren öğrencilerin sınıflarında kaynaştırma eğitimine devam eden özel gereksinimli akranları hakkında çeşitli görüşlere sahip olduğu, bu görüşlerin daha önce yapılmış araştırmalardan bazılarıyla örtüştüğü bazılarıyla tamamen farklı bulgular ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Normal gelişim gösteren öğrencilerden sınıflarında ortopedik engeli bulunan akranlarıyla herhangi bir sorunlarının olmadığı aksine bu durumdan memnun oldukları, kaynaştırma öğrencisi olan akranlarına yardımcı olmaktan mutlu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sınıflarında hafif düzeyde zihinsel engelli kaynaştırma öğrencisi olan normal gelişim gösteren öğrencilerin ise akranlarından rahatsız oldukları, arkadaşlarının başka bir sınıf veya okulda eğitim görmesi gerektiğini düşündükleri, problem davranışlarıyla dersin işlenişini engellediğini belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin çoğu kaynaştırma öğrencisi olan akranlarının kendileriyle aynı olanaklara sahip olmasının onların da hakkı olduğunu düşünmesine rağmen aynı dersleri işleyip aynı sınavlara girmelerinin onların başarılarını olumsuz etkilediğini ancak çaba gösterdikleri takdirde kendileri gibi imkânlarla sahip olabileceklerini düşünmektedirler. Ortopedik engeli bulunan kaynaştırma öğrencisine arkadaşları yardımcı olmakta, dönüşümlü görev alarak iş bölümü yapmaktadırlar. Öğrencilerin büyük çoğunluğu kendileri ve öğretmenleri dışında bir görevlinin kaynaştırma öğrencisine yardım etmesi gerektiğini, destek eğitim odasının ise yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Kaynaştırma öğrencisinin arkadaşının olmaması veya çok az olması, kaynaştırma öğrencisinin teneffüste genellikle sınıfta kalması normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kabul düzeylerine ilişkin ipuçları vermektedir. Normal gelişim gösteren öğrencilere göre sınıf ortamı kaynaştırma öğrencileri için uygundur, kaynaştırma öğrencisi sağlıklı beslenmektedir ve sınıf kuralları problem davranış gösteren kaynaştırma öğrencisi için etkili değildir.

Görüşme yapılan öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında 4. sınıf öğrencilerinin 3. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu görüş bildirdikleri, 3. sınıf öğrencilerinin ise empati kurmakta ve kaynaştırma öğrencisini kabullenmekte zorluk çektikleri görülmektedir. 3. sınıf öğrencilerine göre kaynaştırma öğrencisiyle daha uzun zamandır aynı sınıfta olan 4. sınıf öğrencilerinin daha olumlu görüş bildirmeleri, 4. sınıf öğrencilerinin araştırma fenomenine ilişkin daha fazla deneyime sahip oldukları ve bu nedenle olumlu görüş bildirdikleri anlamına gelebilir. Araştırma ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yapıcı görüş bildirdiklerini, kaynaştırma öğrencileri hakkında geleceğe dair ümitli oldukları yönünde ifadeler kullandıklarını göstermektedir. Problem davranış sergileyen hafif zihinsel yetersizliği olan öğrencinin hiç yakın arkadaşının olmaması da araştırmanın bir başka önemli sonuçlarındandır.

Bu araştırma; -normal gelişim gösteren ilkokul öğrencilerinin kaynaştırma öğrencisi olan akranları hakkında görüşlerini ortaya koymakla beraber- yetersizlik durumunun (zihinsel-bedensel), sınıf seviyesinin (3-4. sınıf) ve cinsiyetin (kız-erkek) kaynaştırma uygulamalarını önemli ölçüde etkilediği sonuçlarını ortaya koymuştur. Kaynaştırma öğrencisinin engel durumunun sınıf atmosferini ve sosyal kabul düzeyini önemli ölçüde etkilediği yine bu araştırmanın önemli sonuçlarındandır.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler yapılabilir:

1. Araştırma normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını bu nedenle olumsuz görüşlere sahip olduklarını göstermiştir. Bu nedenle kaynaştırma uygulaması yapılan sınıflarda normal gelişim gösteren öğrenciler ve öğrenci velileri kaynaştırma uygulamasıyla ilgili bilgilendirilmelidir.
2. Araştırma sınıf öğretmenlerinin sınıf kuralları belirlemesinin problem davranışları azaltmadığını, normal gelişim gösteren öğrencilerin de bu durumdan olumsuz etkilendiklerini göstermiştir. Bu nedenle kaynaştırma öğrencilerinin problem davranışları ve bu problem davranışlarıyla başa çıkma yolları hakkında öğretmenlere ve ailelere gerekli destek verilmelidir.

3. Araştırmada kaynaştırma öğrencisinin yalnız olduğu, yakın arkadaşının olmadığı, sınıfta tek başına oturduğu ve teneffüslerde de sınıfta kalmayı tercih ettiği sonuçlarına ulaşıldığından kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesi için etkinlikler düzenlenmesi önerilebilir.
4. Kaynaştırma uygulaması yapılan okullarda sınıf öğretmenine yardımcı olacak bir görevli tahsis edilebilir. Bu görevli ders içinde öğretmene, ders aralarında ise kaynaştırma öğrencisine yardımcı olabilir.
5. Destek Eğitim Sınıfları daha aktif kullanılabilir, kaynaştırma öğrencisine sadece ders konusunda değil davranış değiştirme, olumsuz davranışları azaltma, sosyalleşme gibi konularda da destek olabilir.
6. Araştırma görüşülen öğrencilerle ve çalışma yapılan okulla sınırlı olduğundan benzer özellikteki bir çalışma daha geniş gruplarla ileri istatistik teknikleri kullanılarak yürütülebilir.

Kaynaklar

- Acar, Ç. (2000). *Zihin özürlü çocuklarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışlara ilişkin görüş ve önerileri* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Akçamete, G. (1998). Türkiye’de özel eğitim. İçinde S. Eripek (Ed.) *Özel eğitim* (s. 197-207). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, E. (2009). *Rehberlik ve araştırma merkezi yönetici ve öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1),1-15.
- Batu, S. , Kırcaali-İftar, G. ve Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 33-50.
- Batu, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. H. Aydın). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Cankaya, C. (2010). *İlköğretim 1. kademedeki kaynaştırma eğitimi uygulamalarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L.A. (2015). *Araştırma yöntemleri - desen ve analiz*.(Çev. A. Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çepni, S. (2012) *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.

- Çetinkaya, P. (2008). *Kaynaştırma ve özel alt sınıfa devam eden eğitilebilir zihinsel engelli çocukların çizgisel gelişim düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çulhaoğlu İmrak, H. (2009). *Okulöncesi dönemde kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumları ile kaynaştırma eğitimi uygulanan sınıflarda akran ilişkilerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dalğar, G. (2011). *Okulöncesi öğretmenlerinin ve okulöncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Dolapci, S. (2013). *Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algıları ve kaynaştırma eğitimine bakış açıları* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Durna, G. (2012). *The impact of an integrated education upon visually disabled students* (Yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eripek, S. (1986). Engelli çocukların normal sınıflara yerleştirilmesi (Kaynaştırma). *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 157-167.
- Eripek, S. (2000). Türkiye’de zihin engelli çocukların kaynaştırılmalarına ilişkin olarak yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 95-104.
- Ertunç, E. N. (2008). *Kaynaştırma eğitimi uygulanan ilköğretim ikinci kademedeki görev alan beden eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi düzeylerinin ve sınıflarındaki engelli öğrencilere bakış açılarının değerlendirilmesi-Adana ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Everling, K.M.(2013). Special education students in a general education classroom: Texas educators’ perspectives. *Journal of Education and Human Development*, 2(2),1-14.

- Girli, A. ve Atasoy, S. (2012). Kaynaştırmaya yerleştirilen zihin yetersizliği veya otistik özellikleri olan öğrencilerin okul yaşantıları ve akranlarıyla ilişkilerine ilişkin görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 16-30.
- Gök, R. (2013). *Kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ilkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemleri* (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Görmez, A. ve Çiftçi Tekinarslan, İ. (2017). Kaynaştırma sınıflarındaki özel gereksinimli olan ve olmayan öğrencilerin yalnızlığını yordamada algılanan sosyal desteğin etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 15-28.
- Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-77.
- Güldü, B. (2010). *Sivas ili örneğinde kaynaştırma eğitimi*(Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güleryüz, Ş. O. (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden engelli öğrencilerin akranları ile ilişkilerinde karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gümüş, M. (2015). *İlkokul ve ortaokul çağında kaynaştırma eğitimi gören öğrencilere karşı normal gelişim gösteren öğrencilerin tutumlarının incelenmesi: Şırnak ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Zirve Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Gürgür, H. (2005). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim sınıfında işbirliği ile öğretim yaklaşımının incelenmesi* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar: Beykoz ilçesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hasanoğlu, G. (2013). *Bireyselleştirilmiş sınıflardaki kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler* (Yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kabasakal, Z., Girli, A., Okun, B., Çelik, N. ve Vardarlı, G. (2008). Kaynaştırma öğrencileri, akran ilişkileri ve akran istismarı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 169-176.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kuğu, S.(2011). *İlköğretim 1.kademede kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumlarının kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Kuz, T. (2001). *Kaynaştırma eğitimine yönelik tutumların incelenmesi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Margalit, M., Mioduser, D., Al-Yagon, M. & Neuberger, S.(1997). Teachers' and peers's perceptions of children with learning disorders: Consistency and change. *European Journal of Special Needs Education*, 12(3), 225-238.
- Mastropieri, M. A., & Scruggs, T. E. (2016). *Kaynaştırma sınıfı: etkili farklılaştırılmış öğretim için stratejiler*. (Çev. M. Şahin ve T. Altun). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Matheson, A.L. (2009). *Student perceptions of learning disability labels at the junior high and high school level* (Master Theses). Cedarville University.
- McKenzie, R.J. (2016). *Perceptions of inclusion factors by general education teachers and administrators* (Doctoral dissertation). Walden University.
- Meijer, C.J.W. (Ed.). (2001). *Inclusive education and effective classroom practices*. Middelfart, European Agency for Development in Special Needs Education.

- Melekoğlu, M. A. (2013). Özel gereksinimli öğrencilerle yürütölen etkileşim projesinin genel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik olumlu tutum ve farkındalık geliştirmeleri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 1053-1077.
- Metin, N. (1992). Okul öncesi dönemde özörlü çocuklar için kaynaştırma programı. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(2), 34-36.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *Okullarımızda neden niçin nasıl kaynaştırma yönetici-öğretmen-aile kılavuzu*. Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *“Birlikte Başarıyoruz” bütünleştirme kapsamında eğitim uygulamaları öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). Strateji Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Örgün İstatistikleri. Erişim adresi: sgb.meb.gov.tr/istatistik. (Erişim tarihi: 25.10.2017)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Strateji Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Örgün İstatistikleri. Erişim adresi: sgb.meb.gov.tr/istatistik. (Erişim tarihi: 25.10.2017)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi*, www.mevzuat.meb.gov.tr (Erişim tarihi: 20.10.2017)
- Nal, A. ve Tüzün, I. (2011). Türkiye’de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin durumu. *Kaynaştırma/Bütünleştirmenin Etkililiğini Arttırmak İçin Politika ve Uygulama Önerileri Projesi*.
- Nizamoğlu, N. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterlikleri* (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Olçay-Göl, S. ve Vuran, S. (2015). Normal sınıflara devam eden özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Eğitim ve Bilim*, 40(180), 169-195.

- Onat, O. (2011). *Genç yetişkinlerin ahlaki kimliklerinin incelenmesine yönelik bir araştırma* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Onur, M. (2009). *Rehber öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Kâğıthane ilçesi örneği)* (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Orel, A., Zerey, Z. ve Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 23-33.
- Orhan, M. (2010). *Okulöncesi kaynaştırma öğrencileriyle normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri ve problem davranışlarının düzeyi ile öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Öncül, N. (2003). *Kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden zihin özürlü öğrencinin bulunduğu sınıfta normal çocuk annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özengi, S. S. (2009). *Eskişehir ilinde kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü ilköğretim okullarındaki rehber öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özgür, İ. (2011). *İlköğretimde kaynaştırma*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Paksoy, E. E. (2017). *Kültürel değerlere duyarlı eğitim bağlamında öğretmen deneyimlerinin incelenmesi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Rancière, J. (2017). *Cahil hoca: zihinsel özgürleşme üstüne beş ders* (Çev. S. Kılıç). İstanbul: Metis Yayınları.
- Sadioğlu, Ö. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerilerine yönelik nitel bir araştırma* (Doktora tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Seçer, Z., Sarı, H. ve Çetin, Ş. (2010). Okul öncesi dönemdeki çocukların bedensel engelli akranları ile birlikte eğitim almalarına ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatla Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 12-24.

- Smith-D'Arezzo, W.M., & Moore-Thomas, C. (2010). Childrens's perceptions of pers with disabilities. *Teaching Exceptional Children Plus*, 6(3),1-16.
- Soyyigit, T. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin değer tercihleriyle kaynaştırmaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sucuoğlu, B. ve Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(1), 41-57.
- Sucuoğlu, B.ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar, yöntemler ve teknikler*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şahbaz, Ü. (2007). Normal öğrencilerin kaynaştırma sınıflarına devam eden engelli öğrenciler hakkında bilgilendirilmelerinin engellilerin sosyal kabul düzeylerine etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*,26, 199-208.
- Şahbaz, Ü. ve Kalay, G. (2010). Okulöncesi eğitimi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(19), 116-135.
- Şekercioğlu, B. (2010). *İlköğretim II. kademe branş öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- T.C. Anayasası, (1982). Resmi Gazete, 2709, 09.11.1982. (Erişim tarihi: 09.12.2017)
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, (2008). *Özürlülük Eğitimi: Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor Temel Araştırması*, Ankara. (Erişim tarihi: 04.05.2014).
- Turhan, C. (2007). *Kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Türk, N. (2011). *İlköğretim okullarında uygulanan kaynaştırma eğitimi ile ilgili sosyolojik bir araştırma-Denizli örneği* (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilen nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559.
- Ulutaşdemir, N. (2007). Engelli çocukların eğitimi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 119-130.
- Uysal, A. (1995). Öğretmen ve okul yöneticilerin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Uzun, G. (2009). *Kaynaştırma uygulamalarında ilköğretim okulu müdürlerinin rolü ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, F. (2010). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflardaki, öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenci ve engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumları* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Van Hooser, K. N. (2009). *An investigation of preschool-aged childrens' perceptions of their pers with a disability* (Doctoral dissertation). Iowa State University, Iowa.
- Varol, Ç. (2010). *İlköğretim okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Yekta, Y. (2010). *Kaynaştırma uygulamaları yapılan ilköğretim okullarına devam eden zihinsel engelli bireylerin eğitim yaşantılarına yönelik görüşlerinin betimlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(112), 7-17.
- Yıldırım, A. ve şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıkımsı, N. (2006). *İl milli eğitim yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri* (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Yılmaz, E. (2015). *Bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Yigen, S. (2008). *Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentileri* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Zitomer, M.R.(2016). Children's perceptions of disability in the context of elementary school dance education. *PHEnex Journal*, 8(2), 1-16.

Ekler

Ek - 1: Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Rumuzu:

Yaşı:

Cinsiyeti:

Sınıfı/Şubesi:

Kaç Yıldır Kaynaştırma Öğrencisiyle Birlikte Öğrenim Görüyor:

ARAŞTIRMA SORULARI

1. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili olarak
  - a. Neler düşünüyorsun?
  - b. Ailen neler düşünüyor?
2. Kaynaştırma eğitimi alan arkadaşının seninle aynı olanaklara sahip olması gerektiğini düşünüyor musun? Neden?
3. Sence kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı dersleri ve aynı konuları işlemek onun başarısını nasıl etkiliyor?
4. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın senin devam ettiğin okula devam ederek yaşamında gerekli bilgi ve becerileri kazanabilir mi? Neden?
5. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın hangi derslerde daha başarılı/mutlu?
6. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmenin dışında yardımcı olan bir görevli var mı? Varsa nasıl yardımcı oluyor? Bu konuda neler düşünüyorsun?
7. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın
  - a. Teneffüslerde neler yapıyor?
  - b. Nasıl besleniyor?
8. Sence sınıf ortamı kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın için uygun mu? Neden?
9. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına
  - a. Sınıf arkadaşların nasıl davranıyor?
  - b. Öğretmenin nasıl davranıyor?
  - c. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın sınıfta nerede oturuyor? Sıra arkadaşı var mı?
10. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının en yakın arkadaşı (varsa) kim?
11. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın seni ve öğretmenini rahatsız eden, dersin işleniş sırasında dikkatinizi dağıtan problem davranışlar sergiliyor mu?
  - a. Bu tür sorunlu davranışlar sadece kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın tarafından mı sergileniyor?
  - b. Arkadaşlarının sergilediği bu tür davranışlara örnek verir misin?
  - c. Yaşadığımız problem davranışların nedenleri neler olabilir?
  - d. Öğretmenin sınıf içi kuralları belirlemesi ya da belirlememesi bu davranışları nasıl etkiler?
  - e. Yaşanan sorunların çözümüne yönelik önerilerin neler?

Ek - 2: Sözleşme Formu

SÖZLEŞME

Sevgili Öğrenci,

Öncelikle, yaptığım araştırma için gerekli olan bu görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde Yüksek Lisans öğrencisiyim. Sizinle gerçekleştireceğimiz bu çalışma Yüksek Lisans tezimin verilerini oluşturacağı için önem taşımaktadır.

Bu araştırma sizin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerinizi belirlemek amacıyla yürütülmektedir. Araştırmayı, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden almış olduğum resmi izin ile yapmaktayım.

Okulunuzda, size uygun bir zamanda sizinle bireysel görüşme yapmak istiyorum. Görüşme sırasında, olabilecek kesintileri önlemek ve zamanı iyi kullanabilmek için ses kaydı yapacağım. Kayıtlarda yer alacak bilgiler sadece bilimsel veri olarak kullanılacak ve veri analizinde yardım alacağım uzman dışında başka hiç kimse tarafından dinlenmeyecektir. Verilerin dökümü yapıldıktan sonra bu kayıtlar silinecektir. Dilerseniz, araştırma sonuçları size tarafımda iletilecektir. Ayrıca, görüşmeler sırasında kendi isimleriniz yerine birlikte belirleyebileceğimiz kod isimleriniz kullanılacaktır.

Görüşmede verdiğiniz bilgilerden dolayı size hiçbir şekilde rahatsızlık verilmeyeceğine söz veriyorum.

Bu açıklamalar doğrultusunda, sizin bu çalışmaya gönüllü katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalamamızın uygun olacağını düşünüyorum.

Görüşen

Görüşülen

FERHAN KIRBAŞ

.....

Ek - 3: Görüşme Kodlama Anahtarı

GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

Görüşme No:

Bu anahtar, her bir görüşme formunu değerlendirmenizi kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Kodlamaları ilgili seçenekleri (a,b,c...) yuvarlak içine alarak yapınız.

1. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı sınıfta öğrenim görmekle ilgili olarak

I. Neler düşünüyorsun?

- a) “Birlikte eğitim almaktan mutluyum” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Birlikte ya da ayrı eğitim almamız beni etkilemiyor” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Birlikte eğitim almamalıyız, o farklı bir okulda kendisi gibi öğrencilerle birlikte eğitim almalı” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- d) Diğer .....

II. Ailen neler düşünüyor?

- a) “Ailem de benim gibi aynı sınıfta olmamızdan memnun” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Ailemin ne düşündüğü hakkında bir fikrim yok” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Ailem onun ayrı eğitim alması gerektiğini düşünüyor” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- d) Diğer.....

2. Kaynaştırma eğitimi alan arkadaşının seninle aynı olanaklara sahip olması gerektiğini düşünüyor musun? Neden?

- a) “Evet, Çünkü hepimiz insanız ve eğitim almak onun da hakkı” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Fikrim yok, bilmiyorum” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Hayır, çünkü bizim gibi eğitim almayı hak etmiyor” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- d) Diğer .....

3. Sence kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşınla aynı dersleri ve aynı konuları işlemek onun başarısını nasıl etkiliyor?

- a) “Biraz daha çabalarsa daha başarılı olabilir” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Başarısını etkilediğini düşünmüyorum” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.

- c) “Engeli derslerini olumsuz etkiliyor” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
4. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın senin devam ettiğin okula devam ederek yaşamında gerekli bilgi ve becerileri kazanabilir mi? Neden?
- a) “Çabalarsa belki kazanabilir” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Engeli yüzünden tam olarak kazanamaz” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Kazanamaz çünkü o bizden farklı” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- d) Diğer.....
5. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın hangi derslerde daha başarılı/mutlu?
- a) “Matematik” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Türkçe” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Resim” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- d) “Müzik” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- e) “Trafik” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- f) “Sosyal Bilgiler” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- g) “Hayat Bilgisi” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- h) “Hepsi” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- i) “Hiçbiri” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
6. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına öğretmenin dışında yardımcı olan bir görevli var mı? Varsa nasıl yardımcı oluyor? Bu konuda neler düşünüyorsun?
- a) “Sınıf arkadaşları olarak biz yardım ediyoruz, başka bir yardımcıya gerek olduğunu düşünmüyorum” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Yardımcı bir görevli yok, dersleri anlamasında yardımcı olacak bir görevli olsa iyi olur” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Destek Eğitim Odasına gidiyor ama yetersiz olduğunu düşünüyorum” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
7. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın
- I. Teneffüslerde neler yapıyor?
- a) “Teneffüslerde bazen dışarı çıkıyor, oyun oynuyor bazen de sınıfta oturuyor.” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Teneffüste ne yaptığı hakkında bir fikrim yok.” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.

II. Nasıl besleniyor?

- “Sağlıklı besleniyor, çoğu zaman evden getiriyor bazen de kantinden alıyor” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- Diğer.....

8. Sence sınıf ortamı kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın için uygun mu? Neden?

- “Uygun çünkü herhangi bir sıkıntısı yok” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- “Daha uygun hale getirilebilir” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- “Uygun değil çünkü zarar görebilir.” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.

9. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşına

I. Sınıf arkadaşların nasıl davranıyor?

- “Çok güzel davranıyorlar, yardım ediyorlar” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- “Bazıları iyi davranıyor, bazıları kavga ediyor” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- “Kötü davranıyorlar, itip kakıyorlar” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- Diğer.....

II. Öğretmenin nasıl davranıyor?

- “Oldukça hoşgörülü, iyi davranıyor. Hiç kızmıyor. Yardımcı oluyor.” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- “Bize nasıl davranıyorsa ona da aynı şekilde davranıyor.” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- “Yaramazlık yapınca kızıyor, ceza veriyor.” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- Diğer.....

III. Sıra arkadaşı (varsa) nasıl davranıyor?

- “En ön sırada tek başına oturuyor.” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- Diğer.....

10. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşının en yakın arkadaşı (varsa) kim?

- “En yakın arkadaşı İrem” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- “Bilmiyorum, fikrim yok” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- “Hiç yakın arkadaşı yok” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.

11. Kaynaştırma öğrencisi olan arkadaşın seni ve öğretmenini rahatsız eden, dersin işleniş sırasında dikkatinizi dağıtan problem davranışlar sergiliyor mu?

- “Evet beni ve öğretmenimi rahatsız eden davranışlar sergiliyor” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.

- b) “Beni rahatsız etmiyor ama arkadaşlarımı ediyor”
yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Hayır beni ya da öğretmenimi rahatsız eden bir şey
yapmıyor” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- II.** Bu tür sorunlu davranışlar sadece kaynaştırma öğrencisi olan
arkadaşın tarafından mı sergileniyor?
- a) “Başka öğrenciler de var ama en çok o sergiliyor”
yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Evet sadece o böyle problem davranışlar sergiliyor”
yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- III.** Arkadaşlarının sergilediği bu tür davranışlara örnek verir misin?
- a) “Başkalarının eşyalarını izinsiz alıyor” yanıtları bu
seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Ders esnasında konuşuyor” yanıtları bu seçenekte
toplanmalıdır.
- c) “Tahtanın önüne geçip tahtayı görmemi engelliyor”
yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- d) “Poşet alıp ağzında döndürerek patlatıyor” yanıtları bu
seçenekte toplanmalıdır.
- e) “Ders esnasında çantasını düzeltiyor” yanıtları bu
seçenekte toplanmalıdır.
- f) “Derste yemek yiyor” yanıtları bu seçenekte
toplanmalıdır.
- g) “Derste bizi güldürüyor” yanıtları bu seçenekte
toplanmalıdır.
- h) Diğer.....
- IV.** Yaşadığımız problem davranışların nedenleri neler olabilir?
- a) “Canı sıkıldığı için” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Oyun oynamak istediği için” yanıtları bu seçenekte
toplanmalıdır.
- c) “O bizden farklı olduğu için” yanıtları bu seçenekte
toplanmalıdır.
- d) “Bilmiyorum” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- e) Diğer.....
- V.** Öğretmenin sınıf içi kuralları belirlemesi ya da belirlememesi bu
davranışları nasıl etkiler?
- a) “Kuralların olması sorunları azaltmıyor, kurallar etkili
değil” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Kuralları faydalı buluyorum, kurallara uyuyor” yanıtları
bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Bilmiyorum” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- d) Diğer.....
- VI.** Yaşanan sorunların çözümüne yönelik önerilerin neler?

- a) “Ona devamlı yardımcı olacak bir görevli olmalı”
yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- b) “Ona yardımcı olmalı hoşgörölü davranmalıyız” yanıtları
bu seçenekte toplanmalıdır.
- c) “Başka bir okula gitmeli, kendisi gibi olan öğrencilerle
eğitim almalı” yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- d) “Onun gibi öğrenciler başka bir sınıfta eğitim almalı”
yanıtları bu seçenekte toplanmalıdır.
- e) “Ne yapılabilir bilmiyorum” yanıtları bu seçenekte
toplanmalıdır.
- f) Diğer.....

Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

Adı soyadı: Ferhan KIRBAŞ

Doğum tarihi: 28.05.1991

Doğum yeri: İstanbul

E – Posta: ferhankirbas@gmail.com

Öğrenim Durumu

2013-....:Yüksek Lisans, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

2015-....: Lisans, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Üstün Zekalılar Öğretmenliği Bölümü

2012-2017: Lisans, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, İşletme Bölümü

2009-2013: Lisans, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü

2005-2009: Lise, Nakipoğlu Cumhuriyet Anadolu Lisesi(Fen Bilimleri Alanı), İstanbul

1997-2005: İlköğretim, Cihangir İlköğretim Okulu, İstanbul

İş Deneyimi

2017-....: Halilurrahman Ortaokulu, Fen Bilimleri Öğretmeni (Şanlıurfa)

2016-2017 Özel Beylikdüzü İsabet Okulları, Fen Bilgisi Öğretmeni (İstanbul)

2015-2016: Tevfikbey Ortaokulu, Özel Alt Sınıf Öğretmeni (İstanbul)

2014-2016: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, TÜBİTAK Destekli “Özel Öğrenme Güçlüğü Olan 7-14 Yaş Arası Çocukların Okuma ve Okuduğunu Anlama Beceri Gelişimlerinin Değerlendirilmesinde Standart Bir Sesli Okuma Testinin Geliştirilmesi ve Kullanılabilirliğinin Değerlendirilmesi” Projesinde Proje Asistanlığı